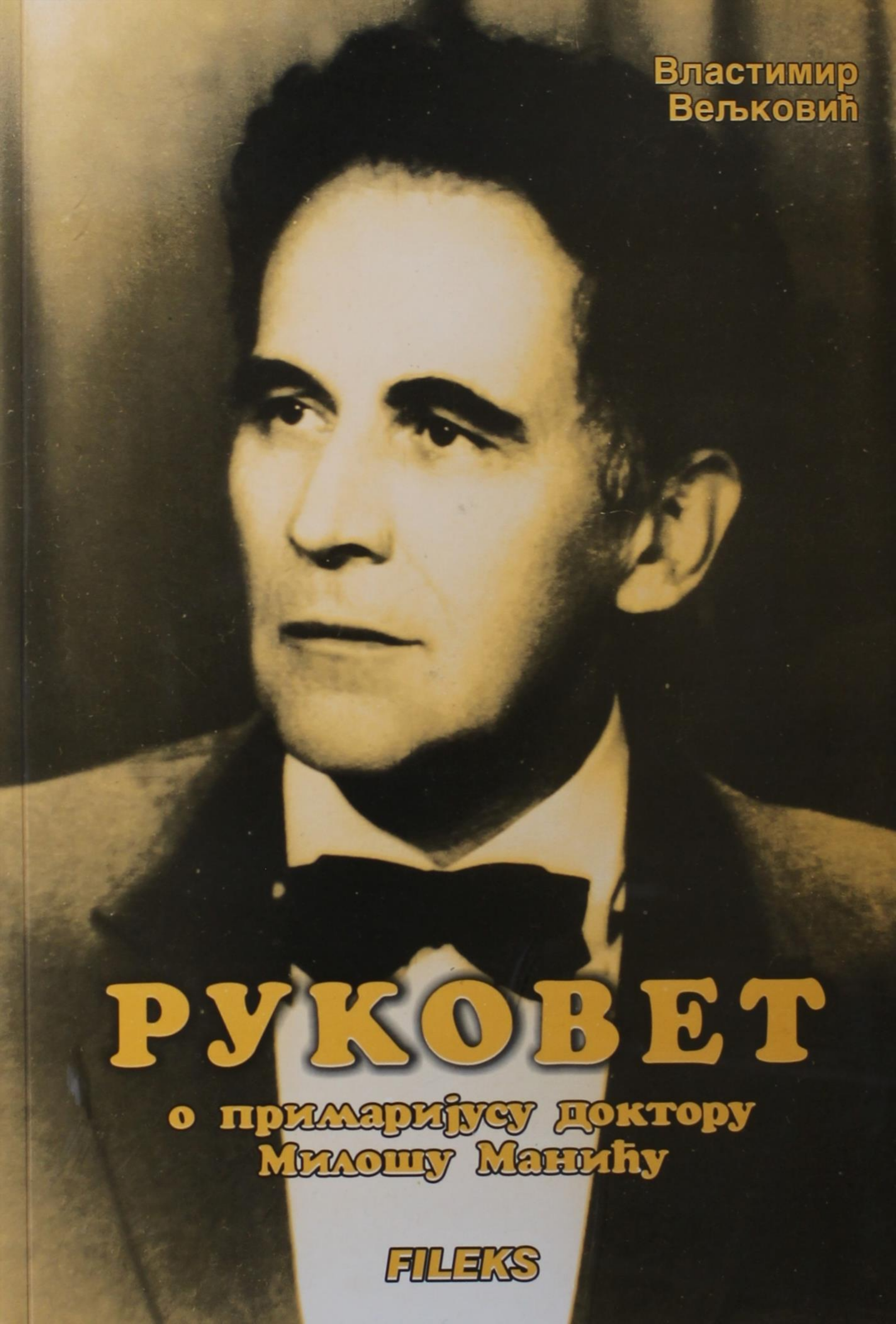

A black and white portrait of a man with dark hair, wearing a tuxedo and a bow tie. He is looking slightly to the left. The background is dark and textured.

Властимир
Вељковић

РУКОВЕТ

о примаријусу доктору
Милошу Манићу

FILEKS

1015

61:929 Манић М.

РУКОВЕТ

о примаријусу доктору Милошу Манићу

Властимир Вељковић

Издавач
FILEKS - Лесковац

РУКОВЕТ
о примаријусу доктору Милошу Манићу
Властимир Вељковић

Уредник
Проф. Ивана Манић

Стручни консултант
Др Часлав Тасић

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

61 : 929 Манић, М.

ВЕЉКОВИЋ, Властимир, 1934-

Руковет о примаријусу доктору
Милошу Манићу / Властимир Вељковић, - Лесковац :
Fileks, 2010 (Лесковац : Fileks). - 118
стр. : илустр ; 21 цм

Слике М. Манића. - Тираж 300. - Стр. 7: Тако
смо почели / Милош Манић. - Аутор: стр. 115

ISBN 978-86-85341-98-4

1. Манић, Милош, 1926- (Аутор додатног
текста) (особа или установа којој је књига
(рукопис) посвећена)

а) Манић, Милош (1926-) - Биографије
COBISS.SR-ID 176698892

Властимир Вељковић

РУКОВЕТ

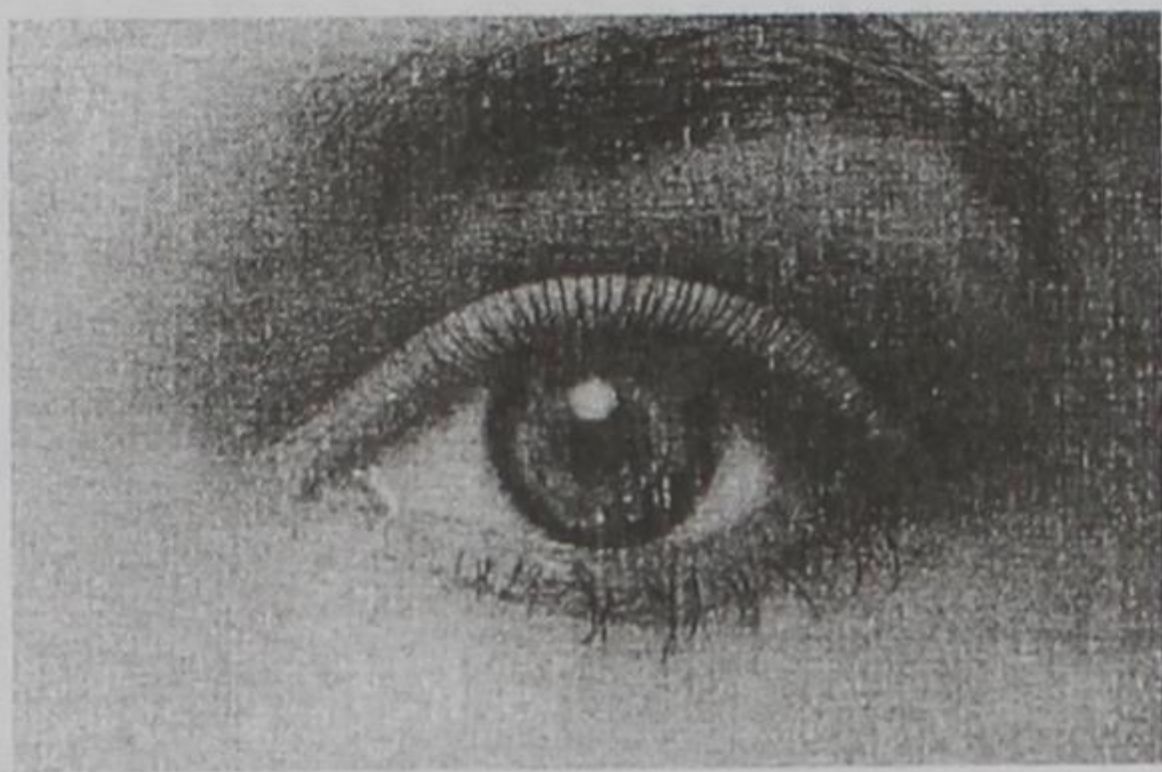
о примаријусу доктору
Милошу Манићу

Филекс, 2010.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
Београд
Београдска Библиотека
Београд

Инв.бр. 1015
Познатица 61:929 Мамт, М.

Очи су свевидне.

У њима је истина.

Човекову сенку виде и “када је сунце облаком засењено”.

Звездано су сазвежђе. Највернији водич кроз разуђене живојне лавиринте.

Пољед један, ма ирајао само ирен, види до бескраја. Оивара најдубље иросиоре човекове душе.

Доиуре до најчуванијих њених скровиша.

За иримаријуса, доктора Милоша - Мишу Манића, који је каријеру лекара - специјалисте веома успешно градио у Лесковцу, очи су више од свега. Њима је посветио свој вишедеценијски професионални радни век. Трајно и неизбрисиво, радом и делом, обележио је иочешак и развој официалмолошке здравствене службе у овом делу земље.

Сиручна афирмација те службе у рошеклим временима и њено израсиање у институцију од високог угледа и поверења, неодвојива је од Манићевог исирног ируда и сиваралачког напора. Са његовим именом иовезана је најфинијим нитима које ирају.

Verba volant, exemplo trahunt,
Verba volant, scripta manent.

* * *

Речи одлазе (лете), а примери доказују,
Речи одлазе (лете), а писано остаје.

(Латинска крилатица)

ТАКО СМО ПОЧЕЛИ

У Лесковцу је 1. августа 1959. године основана Очна амбуланта, претеча Офталмолошке службе у ширем значењу. После Ниша, била је у то време прва специјалистичка здравствена служба те намене, значаја и садржаја у овом делу наше земље.

Почели смо у врло скромним условима, али са чврстом вољом и решеношћу, пуни елана, професионалне спремности и одлучности, поноса и одговорности.

Очна амбуланта је била смештена у једној просторији корисне површине око десет квадратних метара. Налазила се у згради ондашњег лесковачког Уреда - сада Здравствене станице број 1, у центру града.

Од медицинске опреме имали смо касету са стаклима, ортотип који је, према нашем налогу и нацрту, исписао фирмописац, офталмоскоп, игле за вађење страног тела из човековог ока, сонду за испирање сузних путева, биљурно огледало за индиректно испитивање очног вида и још нека ситна помагала...

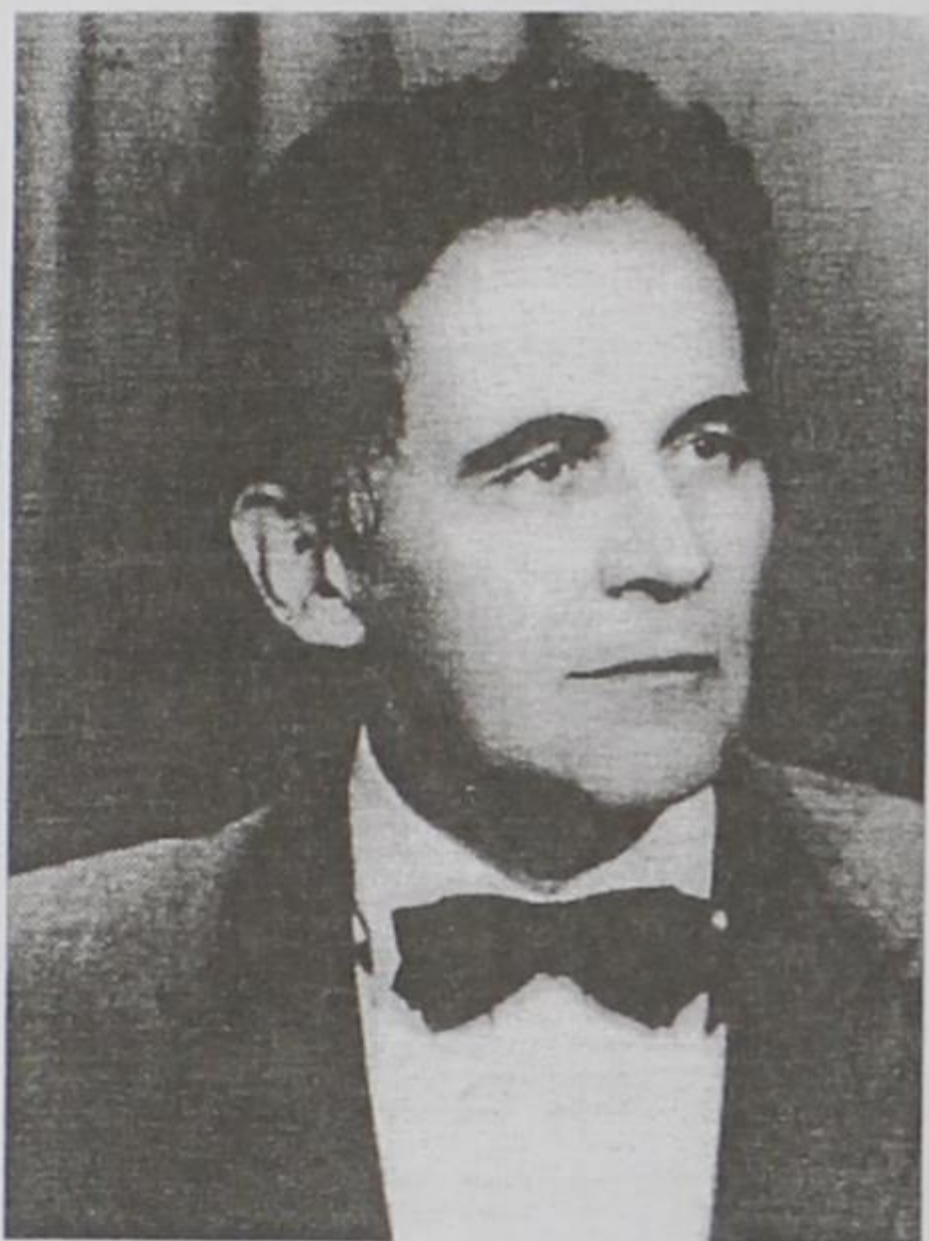
Тако смо почели.

Године потом обележене су свакодневним напорима у циљу остваривања развојног циклуса, кадровског јачања, материјалног опремања, увођења савремених метода лечења органа вида и стручне афирмације Офталмолошке службе у Лесковцу.

Лесковац, јуни 2010.

Прим. др Милош Манић

УМЕСТО УВОДА

Прим. др Милош Манић Примаријус доктор Милош Манић (1926, Лесковац) је стваралачка и ненаметљива личност. Својим високопрофесионалним радом, часним односом и делотворношћу, обележио је једно динамично време у развоју здравствене службе и ширења здравствене културе у Лесковцу и на ширим просторима југоисточне Србије. То време у служби човекољубља у хуманих циљева мери се деценијама које је несебично подарио својим идеалима и посветио свом неспорном делу.

Милош Манић је угледни лекар, прегалац и стваралац. По томе је познат међу здравственим радницима и пријатељима и упамћен међу грађанима. Уградио је своје знање и способности у оснивање и организовани развој Офталмолошке службе у родном граду. У свом дугогодишњем радном веку, испуњеном прегалаштвом и самоодрицањем, обавио је на десетине хиљада прегледа ока и више хиљада микрохируршких захвата на органу вида...

После Београда, први је у Србији, 1982. године уградио вештачко сочиво слепом пацијенту, што само по себи показује ниво стручности и професионалног знања типичног за доктора Манића.

Аутор је више од 50 стручних радова из области офталмологије и активни учесник на домаћим и иностра-

ним конгресима, симпозијумима, саветовањима и сличним скуповима из те области.

Добитник престижних одликовања, плакета, захвалница, награда и сличних признања...

У Лесковцу, или било ком другом месту на југу земље, довољно је рећи: доктор Миша и свако одраслији грађанин ће поуздано знати да је реч о њему и његовим људским и професионалним квалитетима који га красе.

Једна стара и по свом значењу, вредностима и порукама свевремена латинска крилатица општег значаја, која гласи: *Verba volant, exemplo trahunt* - (Речи одлазе (лете), а примери доказују), не губи од своје актуелности.

Полазећи од тих истина и одредница, определили смо се да, поводом педесетогодишњице оснивања Очне амбуланте у Лесковцу и организованог развоја Офталмолошке службе у ширем и потпунијем садржају, забележимо најбитније моменте из њеног рада у протеклим деценијама (1959 - 2009).

У неисцрпној ризници народне мудрости забележено је да “Сваки човек за собом оставља траг и по њему се познаје”. Заправо, трагови човекови су једино прави и праведни судија живота и неприкосновено сведочење о протеклом времену и минулим годинама.

Сећања на те дане, враћање на прошле деценије и завиривање у “оно” време, није само пука успомена. Неумитни је белег човековог постојања и сведок његовог постојања.

Познати италијански књижевник и новинар из Венеције, Гаспар Гоци (1713 - 1786.), утемељивач листа “*L'ossevatore*”, записао је: “Прошлост је најбоље равнање према будућности”. Прошлост је, дакле, незаменљива основа за данас и сутра, полазиште и исходиште, изазов за нове искораке.

Живот специјалистичкој очној служби у Лесковцу снажно је пре пола века удахнуо примаријус доктор Милош - Миша Манић, први специјалиста - офталмолог на просторима јужно од Ниша, све до Скопља. Њен динамичан и осмишљени развој неодвојив је од његове покретачке енергије, идеала и вере у вредности циљева којима тежи и за које се залаже.

Офталмолошка служба у Лесковцу, према оценама компетентних, у правом смислу речи представља Манић ево радно и животно дело. У њен развој и стручну разгранатост трајно је уградио деценије своје оданости позиву и преданости мисији лекара.

Текст, који у наставку следи, илустрација је и потврда те оданости и преданости. Такође, мотивисаност сарадника и особља на чијем се челу непрекидно налазио од оснивања Очне амбуланте 1959. и све до 1990. године.

РОДОНАЧЕЛНИК ОФТАЛМОЛОШКЕ СЛУЖБЕ

Општа је и добро знана истина да о човеку дела говоре. Она су не уништава и, како народ каже, светионик су у времену и простору. Та непоколебљива истина је дубоко укореењена и има трајно значење и вредност. Дело је неизбрисив траг и симбол човековог надахнућа, сведок његове искрене и истинске оданости послу коме се посветио и вере у оно за шта се определио.

Човек - стваралац је, како нас живот учи и време потврђује, широких погледа и стамених видика. Тих је и разборит, скроман и делотворан, достојанствен и честољубив. Једноставно, такав човек зрачи својим радом и чистотом стваралаштва. Без сумње, међу такве спада примаријус доктор Милош Манић. На подужем списку смерних и заслужних лесковачких стваралаца, који су својим радом и делом оставили дубоке корене, једно од запажених места припада Манићу.

Популарни доктор Миша је из плејаде заслужних лекара, хуманиста, лекара високе етичности. О томе врло речито и снагом аргумената говоре године и деценије његовог несебичног рада и искреног залагања за добро човека, наглашени ентузијазам коме се предано предавао и упечатљиве вредности добротинства. На тим основама је утемељено његово име човека и лекара и на њима заснован углед и неподељено поштовање које има у народу под овим поднебљем.

Из категорије је оних стручњака који су читав свој радни век провели у Лесковцу, стављајући у службу своје способности, знање и умеће. Остао је веран родном завичају, мада је могао да бира место службовања. Имао

је понуда са разних страна и позива који се не одбијају олако и без дубљих разлога. Чекало га је отворено радно место на очним клиникама у Београду, Нишу и у другим местима у земљи. Нуђено му је добро плаћено радно место у Немачкој. Није прихватио, чврсто уверен да је потребнији свом завичају. Тај мотив је био најјачи и изнад свих других разлога и мотива.

“Остао сам овде јер истински волим свој крај и његове људе, истински волим небо југа Србије”, - помало поетски каже Манић, објашњавајући мотиве који су пресудно утицали на одлуку да се лати посла у граду на Ветерници. И додаје: “Остао сам трајно међу својима. Због такве моје одлуке и опредељења никада се нисам покајао. Остао сам заувек веран и одан свом граду. У њему сам поникао и одрастао, у њему започео своју лекарску каријеру и засновао своју породицу. Стекао сам небројено много пријатеља и поштоваоца и тиме се поносим. Овде сам дочекао пензију 1991. године”.

Примаријус Манић је први лекар - специјалиста за очне болести у Лесковцу и родоначелник специјалистичке офталмолошке здравствене службе у овом делу Републике Србије. Студије медицине успешно је завршио на Медицинском факултету у Београду 1954. године, стекавши диплому лекара када је имао 28 година живота.

Непосредно после дипломирања засновао је радни однос у лесковачкој Општој болници, 1954. године, као лекар опште праксе. Једно време провео је на пракси на Хируршком одељењу, на чијем је челу у то време био познати хирург - доктор Душан Деклева. Манићу су, према распореду, повераване и одговарајуће хируршке интервенције код пацијената примљених на том одељењу. После двогодишње лекарске праксе, прихватио је специјализацију из офталмологије, по

потреби службе и на основу кадровске политике у здравству Лесковца.

“Године 1956. поново сам у Београду, на Очној клиници Војно - медицинске академије, најугледније и најауторитативније медицинске установе у ондашњој Југославији, па и на ширим, европским и светским просторима. То, међутим, не значи да су очне клинике у другим медицинским центрима у земљи, као што су Београд, или Загреб и Сарајево, биле мање ауторитативне. Никако. И оне су у самом врху офталмологије у свету, са офталмолозима - стручњацима највишег ранга” - објашњава Манић.

После двогодишње специјализације из очних болести на Очној клиници Војно-медицинске академије, Манић је годину дана провео на Очној клиници Медицинског факултета у нашем главном граду, стичући нова знања и прихватајући практична достигнућа у офталмологији код нас и у свету. Професори су му били наши најистакнутији стручњаци, неспорни ауторитети у тој области медицине. Специјалистички испит положио је пред трочланом комисијом, а њен председник био је универзитетски професор доктор Владимир Чавка, лекар - офталмолог међународног реномеа.

Манић истиче да је поносан што му се испунила потајна жеља да баш код професора Владимира Чавке полаже завршни, специјалистички испит из очних болести. Доктор Чавка је, пре доласка у Београд, био професор офталмологије на Медицинском факултету у Сарајеву. Био је главни уредник стручног часописа “Медицински архив”. Објавио је већи број стручних радова из те области, међу којима “Рефракционе аномалије и науралгија ока”. Бавио се проблемима офталмо неурологије. Добитник је престижне Награде АВНОЈ-а 1967. године, највишег признања у бившој Југославији.

Непосредно после специјалистичког испита из офталмологије, који је положио са највишом оценом, и признањима од стране чланова испитне комисије, који су се Манићу обратили бираним речима, понуђено му је радно место на Војно-медицинској академији. Истоветну понуду је имао и са Очне клинике Медицинског факултета Београдског универзитета.

Могоао је да бира место службовања и у другим местима у земљи. Ово тим више што је лекара - специјалиста за болести ока у то време било заиста врло мало. Манић се није двоумио. Топло је захвалио на понудама, спаковао кофере и вратио међу своје суграђане. Неодољиво су га вукли корени завичаја, сила нека снажнија и јача од свега што му је понуђено.

Маја месеца 1959. године вратио се у свој град, у свој Лесковац и својски засукао рукаве, стављајући своје знање, умеће и искуство у служби грађана под овим поднебљем. Иако у сложеним околностима и врло скромним условима, успео је у свом хуманом подухвату. Поставио је чврсте основе за рад нове медицинске службе. На дан 1. августа 1959. године, три месеца после повратка са специјализације, његово дело је крунисано успехом.

Тога дана званично је почела са радом Специјалистичка здравствена амбуланта за болести ока. Био је то дан за памћење и историју здравства у Лесковцу, дан за понос, дело напора које је, вођен ентузијазмом, несебично уложио Манић.

Амбуланта је почела да ради без помпе и свечарења. Почетак рада обележен је, како се каже, радно и са осећањем истинског задовољства и радости.

Потсећајући на време када је основана Офталмолошка амбуланта и њене прве кораке на пољу организованог и систематског лечења болести ока, спровођења

превенетивних мера и ширења здравствене културе у циљу заштите органа вида, доктор Манић подвлачи да су почетни кораци били скромни, услови рада сложени и тешки, али је ентузијазам био на висини. Такође и свесно самоодрицање да се успе у подухвату и остваре циљеви. Искрсле тешкоће и проблеми, који су незаобилазни у раду, решавани су “у ходу”, без одлагања и застајкивања, онако како су се појављивали.

Очна амбуланта је најпре била смештена у згради у ужем градском језгру. У том објекту је некада била служба Завода за социјално осигурање. У њој је радио Дом народног здравља. Дуго година је била смештена Зубно-лекарска поликлиника и још неке здравствене институције и организације. Касније је под свој кров примила Здравствену станицу број 1, Општинску организацију Црвеног крста Лесковца, Саветовалиште за дијабетичаре и још неке кориснике пословног простора.

“Почетак је био - као и сваки други почетак, али о томе не бих да говорим дуже. Рећи ћу неколико основних ствари за које сматрам да су важне како би се боље схватио наш пионирски подухват:

На располагању смо имали само једну собу, корисне површине око 10 квадратних метара, без чекаонице за пацијенте и без других помоћних просторија. Људи су, за преглед код лекара, чекали у узаном ходнику, испред амбуланта, где није било ни столице, нити клупе. Чекали су стојећи док им не дође ред за преглед, а ред се понекад отегне и сатима чека. То ме је веома забрињавало” - објашњава Манић.

Говорећи о медицинској опреми, којом је Очна амбуланта у то време располагала, он појашњава да је била више него скромна. Та опрема састојала се од једне касете са сочивима - стаклима и оптотипа који су, по његовом нацрту и на лично тражење, исцртали

фирмописци. Набављен је офталмоскоп, а за вађење страног тела из човековог ока коришћене су најобичније игле за давање инјекција. Оне су се могле набавити у болници, амбуланти, или и апотеци.

“За сонду за испирање сузних путева ока такође смо се “снашли на свој оригинални начин”. Та мала, али неопходна, справица направљена је од шприца “рекорд” за давање инјекција и добро нам је служила у свакодневном раду. Биљурно огледало за индиректно испитивање очног вида код пацијената нашли смо у једној старој грађанској породици и добили га на поклон од укућана” - наводи Манић, упирући погледом у личне белешке из тог времена.

Специјалистичка очна амбуланта у Лесковцу, која је почела да ради у врло скромним, готово импровизованим, условима, стицала је углед и потврђивала поверење међу грађанима. У то време Лесковац је, после Ниша, био први и једини град на просторима југа Србије у коме је постојала Офталмолошка специјалистичка здравствена служба. Зато се и прилив пацијената сваким даном повећавао.

Доктору Манићу, у обављању лекарских послова и обавеза, савесно су помагали и извршавали своје радне обавезе његови сарадници. У њих се основано уздао, стручно их обучавао и упућивао у послове из њиховог радног домена и садржаја.

Драгољуб Мијалковић је међу првима ступио на рад у Очној амбуланти у Лесковцу и брзо се обучио за одређене послове и задатке које му је лекар поверавао и који су у опису његовог радног места. Савестан и врло одговоран на послу, коректан у односу са људима, спретан и поуздан у служби. Одликовао се широким општим образовањем, а хоби му је била математика. Служио се немачким језиком, док је часове слободног

времена проводио уз клавир, по чему је био познат међу блиским пријатељима.

У тим првим, почетним данима у Очној амбуланти такође је са запаженим успехом радила медицинска сестра Душанка Тасић. Пажљива и уредна, одговорна и поуздана на радном месту, успешно је извршавала своје обавезе у служби. Задатке је предано прихватила, према њима се односила савесно и личним примером показивала оданост служби којој припада.

Са развојем Офталмолошке службе, уредно су отварана нова радна места и повећавао се број запослених пријемом медицинског особља.

Посао у Очној амбуланти се гранао, умножавао се број грађана који су долазили са разних страна на лекарски преглед. Амбуланти, с обзиром да је била једина на овим просторима, гравитирао је читав југ Србије: лесковачки, власотиначки, лебански, сурдулички, врањски, бујановачки, прешевски и други крајеви у овом делу Републике.

На тим просторима је око 700 насељених места са преко 130.000 домаћинстава и више од 500.000 становника. Највећа насељена места су Лесковац, Врање, Власотинце, Бујановац, Лебане, Сурдулица, Владичин Хан, Прешево и још нека у којима су и седишта општина. Тај простор захвата око 6.300 квадратних километара, што показује његову велику разуђеност и сложеност када је реч о здравственој заштити грађана и унапређења народног здравља.

Поред тога, Очној амбуланти у Лесковцу су у тим годинама, па и у наредном периоду, упућени грађани из појединих насељених места Топличког и Нишког округа, као и са Косова и Метохије која су ближа лесковачком, односно врањском подручју.

“У то време”, потсећа Милош Манић”, многи градови и читава подручја у Србији нису имала специјалистичку очну службу и лекаре - специјалисте за очне болести. Било их је углавном у већим медицинским и административним центрима у Републици, као што су, после Београда, Ниш, Крагујевац и још неколико градова. Цела Источна Србија, на пример, била је без специјалисте - офталмолога. У нама најближем Нишу, рецимо, тада су радила само два лекара за очне болести - један војни и један за цивилно становништво. То су позната лекарска имена, са дугогодишњом лекарском праксом још из времена пре Другог светског рата и после ослобођења од фашизма”.

Рад Очне амбуланте у Лесковцу у првим, па и потоњим годинама, оптерећивали су нерешени просторни проблеми, као и сложени материјални и други услови у којима је та служба остваривала поверене послове, своје програмске задатке и циљеве којима је тежила и стремилa. Њен оснивач и први шеф и начелник Милош Манић није се предавао, није устукнуо пред искрслим тешкоћама и проблемима, није се поколебао, нити поклекнуо. Засукао је рукаве и упорно, поступно и одлучно истрајавао у свом пионирском раду и подухвату.

Најтежа ситуација је била како и на који начин решити питање радног простора. У малој, тескобној и скученој једнособној просторији није се могло остати и дуже опстати. Она је, кратко речено, највише отежавала и ограничавала рад. Са приручним медицинским помагалима и сиромашном опремом, исто тако, није се могло дуже остати и даље истрајавати.

Манићева упорност и спремност да се проблеми реше и тешкоће преброде, била је поуздана водилја на развојном путу Офталмолошке службе. Та вера и

упорност снажно су зрачили и утирали пут. Истовремено је бодрила и напајала прегалаштвом целокупно медицинско особље Очне амбуланте.

Реалан и подацима поткрепљен развојни програм те службе, доктор Манић је препоручивао, предлагао и објашњавао на стручним и другим састанцима и скуповима, енергично се залажући за његову реализацију и оживотворење. То “дежурно питање” покретао је свуда где је сматрао да је потребно и од значаја да се проблем реши.

“Упркос тешкоћама које су нас свакодневно оптерећивале, ми смо предано радили свој посао на начин како смо најбоље и најчасније знали, умели и могли. Пацијент је био у првом плану наше бригае. Он је најважнији и то смо показивали у свакодневном раду. А пацијената је било сваким даном све више и више.

Зато смо, мимо своје воље, морали да уведемо такозвану “листу чекања” за преглед ока. Дакле, принуђени смо, силом прилика, да уведемо “праксу” заказивања пријема пацијената за преглед органа вида. Тако смо поступили да грађани не би дангубили и излагали се непотребним трошковима”.

Списак се одужио и за кратко време листа је била унапред попуњена за 30, 50 па и више дана. У тако створеним околностима, свакодневно су стизале ургенције и интервенције за преглед те и те особе, уз уобичајени нагласак да је реч о хитном и неодложном “случају”.

Интервенисали су утицајни појединци, рођаци, пријатељи, колеге - лекари, “хватане” везе и везице да се дотични прими “без реда и без чекања”. Манић је у свакој прилици био против таквих интервенција и протежирања “по рођачкој, или пријатељској линији”, али притисци нису престајали.

“То је реметило ред, стварало лошу климу међу пацијантима, рађало нездраве односе и изазивало оправдано негодовање међу људима. Зато сам се залагао да се стриктно поштује редослед са листе уписаних за преглед. Само у изузетним, хитним случајевима смо одступали од тог принципа.

Блиски рођаци и пријатељи су ми замерали када одбијем да примим на преглед лице које су претежирали. Објашњавао сам им да нису у праву. Неки су то разумели и прихватили разлоге, већина нису и било ми је жао због таквог њиховог односа и неразумевања”.

Поред редовног, свакодневног напорног рада у Очној амбуланти, Манић је често позиван као консултант у болници. Реч је о случајевима када је била неопходна његова оцена и мишљење у склопу стручног лекарског тима, односно конзилијума у сложеним приликама. Такође и када су у питању хитни случајеви, када је сваки минут драгоцен и када времена за чекање, једноставно нема. Таква стања су приликом саобраћајних несрећа, повреда ока у току рада у предузећу, на њиви, у школи, на спортској приредб, излету...

Позиви очном лекару да хитно прихвати пацијента са повредама ока били су, такорећи, свакодневни и “по дану и по ноћи”. Није се бирало време није се водило рачуна о другим обавезама које је Манић, као лекар и човек, имао. А то значи, благо речено, да је био увек “на ногама”, стално “дежуран”, приправан и увек спреман да притекне у помоћ што пре и што најбрже може.

“Такве су прилике биле, таква времена која су наметала рад “без радног времена”. Ја сам се, као лекар и као човек, том раду и динамици свим својим бићем предао, свестан својих обавеза и помоћи коју од мене очекују пацијенти” - кратко коментарише Манић.

Небројено пута се, иако је тек крочио у свој породични дом, из истих стопа враћао у Очну амбуланту, или журним кораком хитао у болницу јер је приспео хитан случај и његова интервенција је неодложна. Небројено пута се дешавало да устане са пола ручка због хитног позива, или напусти посету родбини и пријатељима, остави свечаност, позоришну представу, или одустане од планираног викенда зато што је приспео хитан позив. Небројено пута га је из сна дизао на ноге реска и продорна звоњава кућног телефона. И никада није одбијао позиве, иако су стизали “у невреме”, боље рећи у свако време.

Никада се није пожалио на терет који му је за вратом, нити је за прековремени рад и ангажовање тражио додатну финансијску надокнаду, или посебан хонорар и третман. Тако данима, ноћима, месецима, годинама. Тако увек. Дани посвећени служби и човеку, тачније човеку и служби, посвећени позиву лекара и љубави према послу. Манић је свакад говорио да је пацијент пре свега и изнад свега. Такав свој став и речи практично је потврђивао. То је истина о којој људи говоре и коју пацијенти потврђују.

Време за памћење

Један у низу дана за памћење, без сумње је 22. новембар 1960. године. Тада је у новоизграђеном приземном објекту, тачније провизорујуму у кругу Опште болнице, Офталмолошка служба добила свој кров. Из мале итескобне амбуланте, у којој је дотле радила, уселила се у већи радни простор. У тој згради - провизорујуму, поред Очне, уселиле су се још две специјалистичке здравствене службе - Неуропсихијатријска и Служба за ухо, нос и грло (оториноларинголошка, или скраћено ОРЛ служба).

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
Десанс Максимовић,

Инв.бр. 1015
Сигнатура 61: 929 Манић, М.

О каквом је грађевинском објекту реч и о каквом радном простору, најбоље отсликава “народни” назив те зградице сазидане уз сами спољни зид, то јест, ограду болничког круга што га дели од главне градске улице која води из центра ка путним правцима за Бојник и Лебане и према новопониклим насељима у том периферном делу Лесковца. Зграда је названа “брзи воз”. Није познато име њеног “кума”, али оно на прави начин показује каква је та зграда.

Под тим симболичним називом је позната међу лекарима и другим здравственим особљем, као и међу грађанима. Назив је, мада сликовит, без трунке потсмеха, ироније, или потцењивања. У то време боље просторно решење за рад ових служби није постојало, није било других могућности и услова.

Нове радне просторије, иако неподесне и ненаменске, биле су много боље него дотадашње. Биле су подстицај више за крупније развојне планове и програме, за значајније стручне подухвате у раду Офталмолошке службе. Дух и ритам новим садржајима давао је Манић, мотивишући екипу запослених на чијем се челу налазио.

Нуклеус Очне амбуланте, оформљен у згради у центру града, пресељењем у нови објект пустио је шире и дубље корене, чвршће гране и донео нове плодове. У новој згради - провизоријуму, Очно одељење стекло је 15 болесничких кревета, што је омогућило увођење стационарног лечења пацијената. Те могућности у претходном објекту нису постојале. Поред тога, опремљена је и отворена операциона сала. Додуше, мала и скучена, али за почетак довољна. Заједничка је за Очно и Одељење за ухо, нос и грло (ОРЛ).

“Исто тако уредили смо и отворили одељењску очну амбуланту. За мене и све запослене у Офталмолошкој

служби ово је био јак мотив и подстицај за рад и шанса више да грађанима пружимо савремени медицински третман и практично применимо достигнућа у тој области.

Радовали смо се проширењу Очног одељења, опреми коју смо стекли и методама лечења које смо уводили. Радили смо напорно и својски се залагали да квалитет унапредимо и подигнемо на виши степен, да будемо најбољи у струци. Набавили смо шпарт - лампу, биомикроскоп и још неке најнеопходније хируршке инструменте и помагала” - објашњава Манић.

Ето тако се радило, стварало и грабило у ново сутра, тако се “кућила кућа”, како народ каже. Пошто за све потребе није било средстава и материјалних могућности, прибегло се “методу сналажења”. Уместо прописаног, класичног операционог стола за потребе микрохируршких захвата, преуређена су и за те намене адаптирана стара војна колица. Остала су из претходног рата и негде стајала годинама затурена и заборављена. Да би била стабилнија и боље и сигурније учвршћена, употребљени су дрвени клинови.

Рад на Очном одељењу сукцесивно и програмски се развијао. Био је обимнији и садржајнији, обухватнији и квалитетнији. Предузимани су опсежнији и сложенији оперативни захвати на оку, онакви какви се примењују у већим, материјало-технички и кадровски опремљенијим офталмолошким службама у земљи. Очно одељење у Лесковцу, према компетентним оценама, доспело је у сами врх у стручном и сваком другом погледу, на висини задатка, угледа и поверења.

За само неколико година истрајног рада постигнут је такав стручни ниво који је узиман за пример другима. Болесник на Очном одељењу лесковачке Опште болнице добијао је сву медицинску помоћ и негу коју су пружале клинике у већим здравственим центрима у земљи.

Пацијантима са ових простора, који су посредством својих пријатеља и путем веза примљени на преглед на Очној клиници Медицинског факултета у Београду, лекари су добронамерно саветовали да се врате у Лесковац и обратe доктору Манићу.

“Све што можете добити овде, на Клиници, имате у Лесковцу, код колеге Манића. Обратите се њему. Не излажите се трошковима и дангуби долазећи у Београд” - говорили су им на Клиници. Слично су поступали и лекари са Очне клинике Медицинског факултета у Нишу.

У новој болници

После пуних 13 година рада у провизоријуму у болничком кругу, или познатијем по називу “брзи воз”, Офталмолошка служба је пресељена у новосаграђену болницу, наменски подигнуту и савремено опремљену за стационарно лечење болесника. Свој простор, читаво једно крило у новој болничкој згради, која располаже свим неопходним садржајима, такође су добили Интернистичка, Хируршка, ОРЛ, Ортопедска, Неонатална и још неке специјалистичке медицинске службе. Чин свечаног отварања нове, велике и простране болнице обављен је на дан 24. јуна 1973. године, када је симболично предата на коришћење.

“Година 1973. је исто тако преломна у нашем раду и пресудна за даљи развој Офталмолошке службе у Лесковцу. То је, рекао бих, трећа етапа, трећа фаза у њеном животу и расту, стручном и свеколиком јачању и афирмацији. Новостворени услови за рад неупоредиво су бољи од претходних. Отворено је одељење са 32 болесничка места у светлим, лепо опремљеним болесничким собама. Уређене су две операционе сале - једна за септичке, а друга за асептичке хируршке захвате на оку” - каже Манић, потсећајући на те дане.

Поред тога, у склопу Очног одељења уређена је амбуланта са мрачном комором, набављена је савремена медицинска опрема, помоћна и друга средства за нормалан стручни рад. Развој савремене медицине и достигнућа у области офталмологије захтевао је додатне мере и напоре како би се ишло укорак са науком и праксом. Те захтеве доктор Манић је доследно уважавао и није допуштао да га “време претекне”. Био је у жижи стручних достигнућа у офталмологији и развој службе увек усмеравао тим правцем.

Операциони блок комплетиран је набавком два микроскопа за потребе хируршких интервенција на органу вида. Из новије су генерације таквих медицинских уређаја и незаобилазни у микрохирургији. Оба микроскопа су из “Цајсове” (ZEISS) продукције. Такође је обезбеђен криоекстрактор типа “Ceeler”, потом апарат за дијатермију, електромагнет и сав хируршки инструментаријум неопходан за оперативне захвате на оку.

Поред амбуланта на Очном одељењу, отворена је слична њој у новом Дому здравља, подигнутом у непосредној близини болничког комплекса. Објекат је изграђен и предат на употребу 11. октобра 1982. године, на Дан ослобођења Лесковца од фашизма.

Специјалистичка очна амбуланта у Дому здравља је, као организациона јединица, надлежна за пружање примарне медицинске помоћи пацијентима и по потреби упућује их Очном одељењу на даљи третман.

У тој амбуланти, и у оној на Очном одељењу, опремљено је пет радних места за лекаре. Такође је опремљена картотека и спроведене друге мере у складу са савременим захтевима медицинске службе и праксе.

“Уз то, постављене су четири шпалт - лампе са апланационим тонометром и сочивима за гониоскопију, два Javal'a, периметар, офталмодинамометар,

ексофталмометар типа “Хертел” и друга опрема која нам је недостајала. Благодарeћи томе и досегнутом стручном нивоу Офталмолошке службе у нашем граду, омогућен је њен даљи стручни развој и рад, пре свега, поштовање и увођење најновијих метода и поступака лечења ока” - појашњава Манић.

Увођење савремених метода лечења

На Очном одељењу лесковачке Опште болнице, поред осталог, са успехом се развијају микрохирургија и криохирургија, затим докриориноскопија, брусна техника, уводе најновије методе антиглаукоматских операција и тако редом из подухвата у подухват из једног у други већи и запаженији искорак, о чему су писала јавна информативна гласила, афирмишући резултате Очног одељења у нашем граду.

Овај, као и бројни други подаци, сами по себи уверљиво говоре о стручном нивоу и угледу лесковачке Офталмолошке службе. У њој су свакодневне операције катаракте, страбизма, сузних кесица и захвати на очним капцима и друге хируршке интервенције на органу вида, једном од најважнијих и најосетљивијих. Покретач и носилац тих послова и обавеза је начелних Манић са сарадницима.

О обиму послова пред којима се налази, развијености и степену стручности лесковачке Офталмолошке службе, говорило се у разним приликама и поводима, на стручним скуповима и саветовањима. Пластичо говоре и на најбољи начин потврђују и илуструју бројни подаци. Овом приликом и на овом месту, без упуштања у ширу анализу, навешћемо само неколико чињеница за које сматрамо да су значајне. Садржане су у радном дневнику и протоколу Очног одељења и у личној евиденцији доктора Манића.

У реферату, поднетом 3. новембра 1984. године на састанку Офталмолошке секције Српског лекарског друштва, одржаном у Лесковцу поводом обележавања четврт века од оснивања и рада Офталмолошке службе у нашем граду, доктор Манић је навео:

“За 25 година постојања, Офталмолошка служба у Лесковцу је обавила изузетно велики задатак, велики и по обиму и по одговорности. Поменућу само неколико основних података који речито говоре о томе. Извршили смо око 600.000 прегледа органа вида, око 25.000 стручних консултација у другим одељењима и службама Медицинског центра и око 25.000 мањих интервенција на органу вида. Хоспитовализовано је близу 13.000 болесника. Урађено је близу 7.000 већих хируршких захвата на оку...”

И још неколико података изнетих тога дана у реферату доктора Манића: Од 1978. године, када је отворен, до новембра 1984. године, у Кабинету за лечење слабовидне и разроке деце лечено је 557 малих пацијената. Од тога броја, 164 малишана и девојчица подвргнуто је хируршкој интервенцији, те је извршено 190 операција. Такође је у наведеном периоду обављено близу 30.000 оптоптичко-леоптичких вежби.

Од значаја је навести и следеће податке: У годинама када је на југу Србије само у Лесковцу постојала и радила Офталмолошка служба, доктор Манић је са сарадницима за једну деценију извршио око 90.000 прегледа пацијената са разних страна, или просечно 9.000 годишње, што представља импозантну бројку и потврђује обим и величину обављеног посла. У истом временском протоку, извршено је 15.000 других интервенција, или просечно 1.500 у једној години. У времену о коме је реч, дакле о једној деценији рада, на Очном одељењу лесковачке Опште болнице лечено је више од 4.000 особа.

Ове бројке нису само сведоци о раду у минулим годинама, нити “сува” евиденција, већ животност, и снажна отворена потврда и илустрација уложених напора, знања и залагања Офталмолошке службе. Томе треба додати још неке податке који су од битног значаја као не избрисиво сведочење. У поменутом десетогодишту извршено је више од 2.000 операција на очном органу, око 5.000 хируршких захвата мањег обима, извршено је 16.000 амбулантних прегледа пацијената и обављено око 2.000 стручних консултација... И то није све, али довољно да снагом аргумената употпуни радни мозаик и сликовито потврди један исечак из рада ове службе у минулом времену, протеклом десетогодишту.

Када говори о развојном циклусу и постигнутим резултатима у раду Офталмолошке службе у Лесковцу, који су недељиви од његовог залагања, стручности, знања и умећа, Манић наглашава висок допринос и заслуге целокупног особља на чијем је челу био. Са видним поносом истиче сваког појединачно, почев од помоћног и средњемедицинског кадра, до лекара - специјалиста, својих колега.

Такође подвлачи допринос тадашњег и потоњег пословног руководства лесковачке Опште болнице, односно Медицинског центра, органа локалне самоуправе и шире друштвене заједнице.

Не изоставља ни сараднике са стране, пре свих, универзитетске професоре из Београда, Ниша и других медицинских центара у земљи са којима је стручно сарађивао. Међу њима су наши познати офталмолози и истакнути професори на медицинским факултетима.

Потсећа на лекаре из Лесковца и са ширег подручја југа Србије који су приправнички стаж провели на Очном одељењу у нашем граду. Са нескривеним задовољством и поносом наводи имена лекара који су се

определили за специјализацију из очних болести и који су били специјализанти под његовим стручним окриљем. Тако је Служба офталмологије у Лесковцу израсла у својеврсну стручну школу, институцију од имена, кадровско училиште од угледа.

“Са осећањем људске радости и поноса, личног задовољства и поштовања, могу рећи да је на Очном одељењу у Лесковцу, у годинама док сам се налазио на његовом челу, специјалистички стаж из офталмологије успешно завршило више од 20 лекара. Безрезервно сам се трудио и искрено залагао да пренесем своје знање и искуство, упућивао их у свет офталмологије, препоручивао стручну литературу и уступао књиге из властите библиотеке, усмеравао на домаће и стране часописе, зборнике и друге материјале. Сви они, без изузетака, постали су врсни стручњаци, цењени, уважавани и тражени специјалисти, што чини част и мени лично и нашој Офталмолошкој служби у целини” - каже Манић.

Објашњава да је двоје лекара, који су специјалистички стаж из очних болести провели стичући знања уз његову непосредну помоћ наставили са стручним образовањем и стекли академско звање доктора медицинских наука, а двоје звање примаријуса. Доктор Анка Станојевић - Паовић изабрана је за професора и шефа Катедре за Офталмологију Медицинског факултета у Београду. Доктор Миодраг Митровић је професор на Дефектолошком факултету Београдског универзитета. Изнедрила их је Офталмолошка служба у Лесковцу. Уз то, два доктора су стекла академско звање примаријуса - Јелица Станимировић и Миодраг Коцић. Они су лекарску каријеру наставили у матичном граду.

Специјалистички стаж из офталмологије на Очном одељењу лесковачке Опште болнице такође је са

успехом завршио доктор Мирко Здравковић. Он је, после одласка из Лесковца, изабран за начелника Офталмолошке службе у Копру, у Словенији.

Стаж из очних болести код доктора Манића, такође, су веома успешно провели Миодраг Кулић, Миодраг Здравковић који је касније отишао на рад у Немачку, Љубинка Гавриловић - Пешић, Стаменко Љубенов, Владимир Рајковић, Вера Тасић, Сретен Стојиљковић, Милић Стојановић, Невена Јелић - Илић, Љубица Филиповић, Јовица Лазаревић, Ана Милићевић, Весна Матић - Перуновић, Дејан Кулић, Маријана Даскаловић, Власта Здравковић и Марина Марковић.

Само у првој деценији рада, од 1959. до 1969. године на Офталмолошком одељењу у Лесковцу обавезни лекарски стаж завршило је око 120 лекара из овог града, затим Врања, Владичиног Хана, Пирота, Лебана, Властотинца и још неких места. Обавезни лекарски стаж из офталмологије исто тако са успехом завршава више лекара на специјализацији из неуропсихијатрије. У наредним годинама те бројке су нарасле, потврђујући стручне вредности и ниво ове службе.

За доктора Манића добри познаваоци кажу да је неспорни ауторитет у области офталмологије у Лесковцу и у Србији. Своје стручно знање и богато радно искуство у струци, годинама проверавано и потврђивано у непосредној пракси, преточио је у стручне радове, реферате и саопштења. Такође су запажена и веома добро посећена његова популарна предавања о болести ока, мерама заштите органа вида и превентиве, која су одржана на трибинама и разним поводима.

Гост је и захвалан саговорник у јавним гласилима, објављујући прилоге о превенцији ока. У изјавама за јавност говори о резултатима из рада Офталмолошке службе, отворено указујући на проблеме и тешкоће, планове и циљеве којима та служба тежи.

У Средњој медицинској школи у Лесковцу је предавач за предмет офталмологија. Бројне генерације ученика и ученица из те школе биле су на практичној, стручној обуци на Очном одељењу. За рад на одељењу стручно је обучио медицинско особље за послове оптоптичара, инструментарске и радне задатке узимања видног поља.

Стручна обука одвијала се упоредо са развојем те службе, пријемом нових особа за рад у њој, увођењем савремених оперативних метода на Очном одељењу, као што су микрохирургија, криохирургија, дакриоцисториностомија, антиглаутомне и сличне операције, брусна техника у офталмологији и друге. Све наведене методе са запаженим успехом су примењиване. На тај начин конкретним примером се показало да је стручни ниво Офталмолошке службе у Лесковцу у самом врху у земљи.

Заштитна вида

У оквиру редовних стручних састанака и у другим приликама у Подружници Српског лекарског друштва у Лесковцу, доктор Манић је више пута био предавач са темама из области офталмологије. Одржао је већи број предавања на катедри при тадашњем Радничком универзитету у нашем граду и у другим срединама, на састанцима у Удружењу Савеза слепих и слабовидних лица, понајвише поводом обележавања 7. априла - Светског дана здравља и у сличним приликама.

Аутор је низа популарно писаних чланака о заштити органа вида, који су објављени на страницама лесковачког недељног информативно - политичког листа "Наша реч", у власитиначкој "Власини" и у још неким новинама, као и у редовним информативним или

тематским емисијама радио станица и телевизијских кућа у Лесковцу, Власотинцу, Нишу... Такође на таласима Радио Београда, или ТВ Београд у информативно - политичким емисијама.

Једно од његових популарних предавања поводом 7. априла, Светског дана здравља, посвећено је хигијени органа вида, уз наглашену констатацију да је “око најосетљивији и најекспониранији део човековог организма”. Зато треба будно водити рачуна да се оно заштити и на најбољи начин сачува. Међу његове “непријатеље” спадају инфекције и повреде. Оне могу бити директне (физичким додиром ока) и посредне (рубљем, посудом за прање и умивање лица, пешкиром, марамицом и на сличан начин) - упозорава предавач Манић.

“Инфекције спољних делова ока могу уследити умивањем прљавом, нечистом водом, или у базенима ако нису уредно дезинфиковани. Опасност вреба упадом честица ношених ветром, а најчешће несмотреношћу приликом обраде дрвета и метала, или радом са другим материјалима, па и алатом. Осим инфекције, честице могу нанети физичка оштећења и оставити озбиљне последице на оку” - подвлачи у свом предавању на трибини Радничког универзитета поводом 7. априла.

Он потсећа у писаном тексту да је ношење “заштитних наочара, или маске неопходна мера заштите ока приликом манипулације киселинама, лужинама и сличним течним, односно прашкастим хемикалијама. Оне могу бити врло опасне за очи. Неопрезно баратање лековима у течном облику за лечење очију и могућа замена учињена грешком приликом узимања, односно третмана, исто тако представља висок степен ризика за орган вида.

У наставку текста аутор саветује како заштитити око од дејства ултраљубичастог зрачења, или прејаког,

бљештавог светла. Говори о одржавању хигијене и умивању здравог и болесног ока, ношењу и коришћењу тамних наочара, дејству жутог и црвеног сунчевог светла и сличним стањима и ситуацијама који су човеков свакодневни пратилац.

Друго Манићево предавање носи наслов “Заштитимо дечје очи”. У самом уводу он истиче да “савремени човек све више зависи од здравог и доброг, оштрог вида”. Зато је од неоцењивог значаја да се још у најранијем детињству предузму мере за спречавање и лечење уочених аномалија.

Мађу њима је најчешћа и најизраженија разроност и њој сличне мане на органу вида. Неблаговремена рехабилитација и корекција, упозорава он, може оставити тешке последице, почев од кривог положаја очију, до слабовидности.

Исто тако је занимљиво предавање насловљено “Заштита човековог вида”. Објављено је у лесковачком недељном листу “Наша реч”, а поводом 7. априла, Светског дана здравља, 1976. године. Та година је, као што је познато, тематски посвећена превенцији човековог вида.

Доктор Манић је ту лепу прилику програмски искористио да више и свестраније укаже на место и значај бриге и заштите ока и опасности којима је изложено. О томе је говорио на стручним и другим састанцима и скуповима, учешћем у радио и телевизијским емисијама, као и у новинским прилозима чији је аутор.

У наведеном чланку у листу “Наша реч”, он се залаже за “организоване мере и активну борбу против најчешћих штетних фактора који доводе до оштећења, или трајног губитка вида”. Доследним спровођењем превентивних, хигијенско-техничких и других мера “ослободили бисмо се једне од највећих могућих човекових трагедија - губитка вида, односно слепила”.

Те мере су неопходне и неминовне, незаменљиве су и треба их спроводити одговорно и доследно. Актуелне су у свим фазама човековог живота, од неге новорођенчета и сталне бриге о могућим инфекцијама, или физичког оштећења и повреда ока, преко претшколског и школског узраста и наредног животног доба, све до дубоке старости. Јер, вид је незаменљив.

“Систематским прегледом ока и оштрине вида код школске деце, на пример, могу се открити разне очне болести, или аномалије. Деца чији вид није нормалан, који је нарушен, морају носити одговарајуће наочаре за корекцију вида. Веома су важне хигијенске, техничке и сличне мере заштите, као што је правилно осветљена учионица, или соба у којој дете спрема своје школске задатке, правилно држање тела приликом седења, читања и писања и тако редом”.

Посебан ризик за очи представљају оштри предмети и неподесне дечје играчке са којима најмлађи долазе у додир. Код одраслих особа и радника, који су изложени могућим повредама ока у процесу рада, обавезна су заштитна средства на која упућују законски прописи. У свему томе неодвојива је лична пажња и свакодневна брига о заштити властитог органа вида.

Кабинет за лечење слабовидности

У садржајима за човеков здрав, добар и очуван вид, доктор Милош Манић се заложио да Лесковац добије кабинет за лечење амблиопије (слабовидност без јасне органске промене на оку) и страбизма (разрокости, или зрикавости). Његова упорна настојања уродила су плодом. Године 1978. у Лесковцу је отворен такав кабинет. Први је и тада једини те врсте и намене на тлу југа Србије, прецизније у Јужноморавском региону који

сачињава 13 општина, од Лесковца, Лебана и Врања, до Босилеграда, Трговишта и Прешева.

Кабинет за лечење амблиопије и страбизма, за који се одавно осећала потреба, значио је нов, крупан корак у развоју офталмолошке службе на овим просторима. Његовим радом потврђени су напори уложени у борби за здраво око, за исправан човеков вид. Кабинет је широм отворио своја врата и својим стручним радом и резултатима стекао углед међу пацијентима. О томе је хроничар листа "Наша реч", у броју од 24. новембра 1978. године, у чланку који носи наслов "Кабинет - понос колектива", забележио:

"Захваљујући залагањима читавог колектива Медицинског центра "Моша Пијаде", а посебно примаријусу др Милошу Манићу, Очна служба у Лесковцу постала је једна од најбољих у ужој СР Србији. Недавно је ова служба знатно обогачена и проширена. Наиме, у Лесковцу је отворен Кабинет за лечење амблиопије и страбизма. Ово је први и једини кабинет ове врсте у Јужноморавском региону - констатује аутор, и наставља:

"Већ дуже времена у Лесковцу се осећа потреба за једним кабинетом у коме би се лечила слабовидна и разрока деца, јер њихов проценат износи око шест одсто - каже примаријус доктор Милош Манић, начелник Очног одељења лесковачке Болнице. Овај Кабинет раније нисмо могли оформити најпре због недостатка стручних кадрова, а касније због потешкоћа око

У ЛЕСКОВЦУ ОТВОРЕН КАБИНЕТ ЗА ЛЕЧЕЊЕ
АМБЛИОПИЈЕ И СТРАБИЗМА

КАБИНЕТ—ПОНОС КОЛЕКТИВА

Захваљујући залагањима читавог колектива медицинског центра "Моша Пијаде", а посебно примаријусу др Милошу Манићу, Очна служба у Лесковцу постала је једна од најбољих у ужој СР Србији. Недавно је ова служба знатно обогачена и проширена. Наиме, у Лесковцу је отворен Кабинет за лечење амблиопије и страбизма. Ово је први и једини кабинет ове врсте у Јужноморавском региону.

Већ дуже времена у Лесковцу се осећа потреба за једним кабинетом у коме би се лечила слабовидна и разрока деца јер њихов проценат износи око 6%, каже примаријус др Милош Манић, начелник Очног одељења лесковачке болнице. Овај кабинет ра-

обезбеђења средстава и увоза опреме. Најзад смо успели да оформимо Кабинет и да квалитет рада подигнемо на ниво каквог нема у Србији, изван Београда.

За добру организацију и квалитет који постижемо најзаслужнији је Драгољуб Мијалковић, који свој посао код нас обавља веома савесно већ две деценије. Додам ли овоме да располажемо најсавременијом опремом и да у Кабинету ради примаријус доктор Борислав Вуков, који долази из Београда и који је један од најбољих страболога у земљи, онда је наш успех сасвим очекиван и разумљив. Вуков код нас, поред тога што прегледа децу и одређује терапију, и оперише децу у случајевима када је то неопходно учинити - наводи аутор чланка Манићеву изјаву.

У чланку се подвлачи да је “отварање овог Кабинета за лечење амблиопије и страбизма од огромног значаја за читав лесковачки крај. До сада су хендикепирана деца слата на лечење и вежбе чак у Београд. Тамо су остајала и по неколико месеци. Само за лечење једног детета плаћано је од 4 до 5 милиона (старих) динара. Значи, новоотворени Кабинет, чија се опрема исплатила за неколико месеци, уштедеће велика средства Самоуправној интересној заједници здравственог осигурања. И привреда ће имати велике користи, јер родитељи неће морати да одсуствују с посла и воде децу на лечење у Београд.

“Највећу корист, пак, имаће деца и родитељи, који више неће морати да се излажу трошковима и малтретирању везаним с одласком и смештајем у Београду. Деца су, сем тога, морала одсуствовати из школе. Сада се лече и нормално похађају наставу - бележи аутор у чланку “Кабинет - понос колектива”. У наставку додаје:

“Слабовидна и разрока деца била су раније хендикепирана у односу на здраву децу. Нису могла да се упишу у неке школе, нису могла да обављају поједине послове, а често су била проглашавана неспособним за служење у ЈНА (у војсци). Сувишно је истицати колико је то оптерећивало њихову психу и у њима изазивало разне девијације и настраности.

Сада се, захваљујући савременој медицини, све то може избећи ако се благовремено отпочне са лечењем. Најуспешније лечење је, како нам рече примаријус др Милош Манић, до десете године узраста. Код особа старијих од четрдесет година готово је немогуће. Иначе, ако се лечење започне благовремено, онда је успех стопостотан” - стоји у тексту.

У наставку разговора за недељник “Наша реч”, примаријус др Милош Манић појашњава да од првих дана рада Кабинета има велики број пацијената који се лече од амблиопије и страбизма. Стога се размишља о његовом проширењу како би се пружила помоћ свима који се обраћају лекару.

“Потребно нам је још неколико ортоптичара. Више пута смо расписивали конкурс, али нам се нико није јавио. Морамо купити још апарата како би више деце могло да вежба истовремено. С обзиром на то да се тешко обезбеђују девизна средства и споро увози инострана опрема, на томе би још сада требало радити. Надамо се да ћемо наићи на разумевање код органа СИЗ за здравствену заштиту и да ћемо благовремено набавити апарате који су нам неопходни” - оптимистички је закључио примаријус Манић у разговору за “Нашу реч” крајем новембра 1978. године.

Тадашњи директор Медицинског центра у Лесковцу, примаријус доктор Миодраг Тасић, рекао је репортеру листа “Наша реч” да је “новоотворени

Кабинет за лечење амблиопије и страбизма понос нашег колектива”. Оваква оцена првог човека те здравствене установе једна је у низу сличних квалификација које су о раду Кабинета и Очног одељења отворено и јасно изrekli компетентни људи.

Манићеви стручни радови

Уз свакодневне напоре на организацији рада, унапређења и развоја Офталмолошке службе и увођења нових, савремених метода лечења болести ока и очувања органа вида, примаријус др Милош Манић је активан учесник на стручним састанцима, симпозијумима, офталмолошким данима, конгресима и другим сличним скуповима у земљи и иностранству. На њима се расправља о достигнутом нивоу у науци и пракси у области офталмологије и износе искуства домаћих и страних аутора.

Године 1958. присуствовао је Првом европском конгресу офталмолога, одржаном у Бриселу, главном граду Белгије. Била је то права прилика да на тако значајном и ауторитативном скупу, из “прве руке и са извора” чује о новинама из офталмологије и достигнућима медицинске науке у тој области. Са конгреса је понео снажне утиске, упознавши очне лекаре из разних европских земаља.

Деценију потом био је учесник на Трећем европском конгресу офталмолога у Амстердаму, у Холандији. Те исте, 1968. године, одазвао се позиву и учествовао на Балканском конгресу офталмолога, који је одржан у Истамбулу, у Турској. На том великом скупу угледних лекара, специјалиста и професора из области офталмологије, Манић је поднео свој, ауторски реферат - саопштење. Текст је заснован на искуствима из праксе лесковачке Офталмолошке службе.

SRPSKO LEKARSKO
DRUŠTVO
OFTALMOLOŠKA SEKCIJA

11th
GREEK - YUGOSLAV CONGRESS
ON OTO-NEURO-OPHTHALMOLOGY
AND NEUROSURGERY

ORGANISED
BY THE
GREEK OTO-NEURO-OPHTHALMOLOGICAL SOCIETY

XIX
OFTALMOLOŠKA
NEDELJA

UNDER THE AUSPICES
OF H. E. THE MINISTER OF CULTURE AND SCIENCES

PROGRAM

CHALKIDIKI (ATHOS - PALLINI) JUNE 9 - 12, 1977

BEOGRAD
23—25. APRILA 1989.

*Запажено учешће М. Манића на стручним скуповима офталмолога у
нашој земљи и иностранству*

Поред учешћа на конгресима офталмолога у Софији (Бугарска), Солуну (Грчка), у Београду и у другим местима, Манић је 1968. године организовао запажени састанак Офталмолошке секције Србије у Лесковцу. Присуствовало је око 60 лекара - офталмолога са подручја целе Републике Србије. На том, врло успелом, скупу поднео је два стручна реферата, упознајући присутне лекаре са искуствима службе на чијем је челу, као и примерима из практичног рада са пацијентима у Лесковцу.

У свом дугогодишњем динамичном, радом и резултатима испуњеном веку, он се са успехом и ауторитетом огледао на пољу стручног истраживања узрока и последица у области офталмологије на овим просторима,

конкретније у лесковачком крају. На тај начин је дао драгоцен прилог за боље познавање и ефикасније лечење уочених аномалија на оку, констатованих на терену и у амбуланти.

Читати радovi

1. Саветовање о алколизму - Соколов - Соколов
2. III. Конгрес младих родоуспеша - Београд, 1987.
3. Састањак неонатолога Српске - Лесков
4. Офталмолошки дан у Београду 1987 -
5. Солун - 1977 Састањак офталмо-рино-неуро-офталмолога (Балканске уније лекара)
6. Југословенски конгрес офталмолога - Београд
7. Читање рада и прегледавања стручних сита.
 *Читање рада и прегледавања стручних сита.
 и читање медицинских радних и посебно*
8. Читање офталмолога у раним данима
 Читање офталмолога у раним данима
9. Југословенски симпозијум о артеријској
 *Хипертензији: промене на очном дну
 код артеријске хипертензије. Зребањак
 22-24 септ. 1988г. Зборник радова.*
9. Лечење (интубације) туберкулозе мушвице -
 с 12 - Лесков

Почетак Манићевог текста о стручним радовима
 које је поднео на састанцима офталмолога

Сазнања до којих је дошао у својој струци, поред усменог излагања на састанцима лекара, преточио је у више од 50 ауторских радова - стручних реферата. Са њима је наступао на стручним састанцима Подружнице Српског лекарског друштва и скуповима офталмолога у Лесковцу, као и на конгресима и саветовањима, офталмолошким данима и симпозијумима у нашој земљи и ван њених простора. Била је то права прилика и место за њихову стручну, компетентну верификацију.

На овом месту навешћемо само неке од стручних радова и саопштења које је Манић поднео на поменутим скуповима. Определили смо се за оне текстове који су објављени на страницама стручних часописа и у зборницима радова.

Међу првима је стручни реферат *“Промене у очима код алкохоличара”*, поднет на Трећем југословенском саветовању о алкохолизму, одржаном у Сарајеву и Соколцу 1967. године. Рад је објављен у Зборнику са тог саветовања.

У београдском часопису *“Asta ophtalmologica Yugoslavica”* 1969. године, Манић је заступљен са запаженим ауторским текстом под називом *“Узроци слепила у лесковачком крају”*. Реч је о тексту у коме се први пут, после систематског прегледа свих слепих лица на овим просторима, са стручно - медицинског становишта откривају узроци који доводе до губитка вида. Аутор указује и на најбитније мере превенције које треба предузети у циљу заштите органа вида и спречавања ризика који могу довести до слепила.

У истом часопису Манићу је објављен још један рад, чији је наслов *“Syndrom sjorgen”*. О тој теми аутор је поднео свој рад на Трећем конгресу реуматолога Југославије, који је одржан 1968. године у Нишкој бањи.

Описана је класична слика промене на очима са компонентом реуматоидног артритиса, који је доказан клинички, хистолошки и лабораторијски.

“Прихватили смо најсавременије схватање о етиологији и, после терапије приметили смо убедљиво побољшање на очима, значајно побољшање општег стања и нестанак реуматичних тегоба” - износи своје искуство Манић у лечењу те болести код једног пацијента.

Следе објављени радови аутора Манића:

* *Промене на органу вида код наших дијабетичара* - Зборник радова - Дијабетолошки дани Србије, Лесковац, 1969. (Зборник је изашао из штампе 1970. године),

* *“Откривени и лечени рејробуларни неурити алкохоличара у Офталмолошкој служби”* - Треће саветовање о проблемима алкохолизма у Југоисточној

Србији, Лесковац, 1970. Рад је објављен у Зборнику са тог саветовања,

* “Употреба и начин сјављања биосујуре”, - Acta ophtalmologica Yugoslavica, 1970.,

BIBLIOGRAFIJA

Prim. dr Miloš Manić

Rođen je 1926. godine u Leskovcu. Medicinski fakultet je završio u Beogradu 1954. godine. Specijalistički ispit položio je 1959. u Beogradu i tako postao prvi oftalmolog u Leskovcu. Osnivač je Oftalmološke službe, najpre kao ambulantu u Domu narodnog zdravlja, a kasnije i odeljenja pri Opštoj bolnici u Leskovcu od 1960. godine sa 15 kreveta i operacionom salom. Svrtao se sa svim lica u Odelu i Ahemi, gde se upoznao sa radom oftalmološke klinike u Adeni, Sofiji, Budimpešti, Majmex, Rosenhamu i Bukureštu. Bio je osnivač odeljenja oftalmologije u Vrnju, Šaradici, Vlasovcu, Mladovci, Vuču i Bojsku. Dobitnik je Prve oftalmološke nagrade SLD-a; član Ispitivačke komisije za Medicinski fakultet u Nisu za polaganje specijalističkog ispita; član je Uredilačkog odbora časopisa "Apollinem medicum et Aesculapium"; član komisije za dodelu naziva primarijus u Područnici SLD Leskovac i član Našnog društva Srbije. Odbliovao je Odeljenje rada sa srpskim veštom, Odeljenje rada sa srpskim veštom i Fovojkom grada Leskovca. Načelnik Službe oftalmologije ZC u Leskovcu od 1959 do 1990. Naziv primarijus ima od 1973. godine. Emeritus od 1991. godine.

1. PROMENE U OČIMA KOD ALKOHOLIČARA. - Zbornik radova trećeg jugoslovenskog savetovanja o alkoholizmu, Sarajevo-Sokolac, 1967.
2. UZROCI SLEPILO U LESKOVAČKOM KRAJU. - Acta ophtalmologica Yugoslavica, 1969, vol VII, fasc. 3, str. 313-321.
3. SYNDROMA SJÖGREN. - Acta ophtalmologica Yugoslavica, 1969, vol VII, str. 380-388.
4. PROMENE NA ORGANU VIDA KOD NAŠIH DIJABETIČARA. - Zbornik radova, Leskovac, 1970, br. 4, str. 165-168.
5. OTKRIVENI I LEČENI RETROBULARNI NEURITI ALKOHOLIČARA U OFTALMOLOŠKOJ SLUŽBI. - Zbornik radova III savetovanja o problemima alkoholizma u jugoslovenskoj Srbiji, Leskovac, 1970.
6. UPOTREBA I NAČIN SPRAVLJANJA BIOSUTURA. - Acta ophtalmologica Yugoslavica, 1970, vol VIII, fasc. 5.
7. PRIMENA NISKIH TEMPERATURA U HIRURGIJI KATARAKTA. - Acta medica Medianae, 1970, br. 1, str. 23-26.
8. PROBLEM OBOLELIH OČU REUMATIČNE ETIOLOGIJE. - Zbornik radova panhelenističkog kongresa, Solun, 1972.
9. CHANGEMENTS FONCTIONNELS DANS LE SYNDROME D'USHER. - Printed in Switzerland, 5. Karjer, Basel, München, Paris, New York. Part II, 1974, pp 280-289.
10. PROMENE NA ORGANU VIDA U ŠEĆERNOJ BOLESTI. - First Balcan Congress on Diabetes, Beograd, 1975. Zbornik radova.
11. SIMPATIČKA OFTALMIJA. M. Manić, M. K. Zbornik radova IX kongresa oftalmologa Jugoslavije, Ljubljana, 1975, str. 63.
12. ETIOLOGIJE RETINALNIH HEMORAGIJA KOD NOVORODENČADI. M. Manić, M. Kocić. - Sastanak neonatologa Srbije, Leskovac, Zbornik radova, 1977, str. 123-125.
13. ULOGA PEDIJATRA U OTKRIVANJU SLABOVIDNE DECE. - Zbornik radova Područnice SLD u Leskovcu, 1979, str. 147-158.
14. NAŠA ISKUSTVA I STAV KOD PERFORATIVNIH POVREDA OKA. - Zbornik radova Područnice SLD u Leskovcu, 1980, str. 89-94.
15. PRIKAZ NEOBICHNOG SLUČAJA VOGT-COY-ANAGI-HARADA. - Zbornik radova Balkanskog kongresa oftalmologa, Istanbul, 1981.
16. PRIMENA BRUSNE TEHNIKE U OFTALMOLOGIJI. M. Manić, M. Kulić. - Zbornik radova Područnice SLD u Leskovcu, 1981, str. 27-31.
17. PROBLEMI SLEPILO U LESKOVAČKOM KRAJU. M. Manić, J. Stanimirović. - Acta ophtalmologica Yugoslavica, 1983, vol XXIII, br. 1-4, str. 161-167.
18. RAZVOJ REFRAKCIJE OKA KOD DECE. M. Kocić, Lj. Gavrilović-Pešić, M. Manić, V. Tadić. - Acta medica Medianae, 1985, br. 6, str. 23-29.
19. RETINALNE HEMORAGIJE KOD NOVORODENČADI I NAŠ PRILOG Njihovom proučavanju. M. Kocić, M. Manić, B. Jović. - Apollinem medicum et Aesculapium, 1985/86, 5-6, str. 31-35.
20. ČETVRT VEKA OFTALMOLOŠKE SLUŽBE U LESKOVCU. - Apollinem medicum et Aesculapium, 1985/86, 5-6, str. 112-115.
21. REZULTATI ISPIITIVANJA VIDA KOD OPERATERA KOJI RADE NA VIDEO-TERMINALU. M. Manić, M. Tadić. - Zbornik radova VII kongresa medicine rada Jugoslavije, Budva, 1987, str. 184.
22. KERATOCONJUNCTIVITIS EPIDEMICA U LESKOVAČKOM KRAJU. M. Manić, V. Rajković, J. Stanimirović. - Apollinem medicum et Aesculapium, 1988, 7, str. 18-20.
23. PROMENE NA OČNOM DNU KOD ARTERIJALNE HIPERTENZIJU. - Zbornik radova Jugoslovenskog simpozijuma o arterijskoj hipertenziji, Zrenjanin, 1988.
24. PREVENCIJA SLABOVIDNE DECE. - Zbornik radova XXX jubilarnog naučnog sastanka mikrobiologa, epidemiologa i infektologa Jugoslavije, Pula, 1989.
25. CLINICAL INVESTIGATION OF VISUAL FUNCTIONS IN PERSONS WORKING AT VIDEO TERMINALS. - V World Congress of Ergoophthalmology, Beograd, 1989, Abstracts, pp. 119.

* “Примена ниских шемјерајуре у хирурџији катаракта”, Acta medica Medianae, Ниш 1970.,

* “Проблем оболелих очију реуматичне етиологије”, Зборник радова са Панхеленистичког конгреса, Солун (Грчка), 1972.,

* “*Changements fonctionnels dans le syndrome d’usher*”, Printed in Switzerland, S. Karger, Basel, München, New York, 1974.,

* “*Промене на органу вида у шећерној болести*”, Зборник радова са Балканског конгреса о дијабетису, 1975. године у Београду,

* “*Симптоматична офталмија*”, Зборник радова са IX конгреса офталмолога Југославије, одржаном у Љубљани 1975. године. Рад је у коауторству са прим. др Мирославом Коцићем.,

* “*Етиологије реиналних хеморација код новорођенчади*”, Зборник радова са састанка неонатолога Србије у Лесковцу 1977., (коаутор М. Коцић),

* “*Улога педијатра у откривању слабовидне деце*”, Зборник радова Подружнице Српског лекарског друштва, Лесковац 1980.,

* “*Prikaz neobičnog slučaja vogt - coyanagi - harada*”, Зборник радова са Балканског конгреса офталмолога, Истамбул, 1981.,

* “*Примена брусне технике у офталмологији*”, Зборник радова Подружнице Српског лекарског друштва, Лесковац, 1981. (у коауторству са доктором Миодрагом Кулићем),

* “*Проблеми слила у лесковачком крају*”, Acta ophthalmologica Yugoslavica, 1983. (у коауторству са прим. др Јелицом Станимировић),

* “*Развој рефракције ока код деце*”, Acta medica Mediane, 1985/86. (заједнички ауторски рад са докторима Мирославом Коцићем, Љубинком Гавриловић - Пешић и Вером Тасић),

* “*Реиналне хеморалгије код новорођенчади и наш прилог њиховом проучавању*”, “*Apollinem medicum et Aescularium*”, Лесковац 1985/86. (заједнички ауторски рад са докторима Мирославом Коцићем и Божидаром Јовићем),

* “Четири века официјалне медицине у Лесковцу” - Apollinem medicum et Aescularium, Лесковац 1985/86.,

* “Резултати испитивања вида код оператера који раде на видео-терминалу” - Зборник радова са Седмог конгреса медицине рада Југославије, одржаном у Будви 1987. године (рад је у коауторству са доктором Миодрагом Тасићем),

* “Keratoconjunctivitis epidemica u leskovačkom kraju” (коаутори доктори Владимир Рајковић и Јелица Станимировић), рад објављен у часопису Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу.

* “Промене на очном дну код артеријалне хипертензије”, Зборник радова Југословенског симпозијума о артеријској хипертензији, Зрењанин 1988.,

* “Превенција слабовидне деце”, Зборник радова са Тридесетог, јубиларног научног састанка микробиолога, епидемиолога и инфектолога Југославије, Пула 1989.,

* “Clinical investigation of visual function in persons working at video terminals”, V World Congress of Ergoophthalmology, Belgrade, 1989.

Сви наведени стручни радови, изузев само неколико, претходно су поднети на стручним конгресима, симпозијумима и другим скуповима лекара на којима је расправљано о овим врло значајним темама.

Његови стручни радови одликују се актуелношћу теме о којој пише. Текстови су концизни и документовани, јасни и лако читљиви, без сувишног уопштавања, или детаљисања о “ситницама које могу замаглити суштину”. У њима се ослања на властита искуства и запажања стечена у непосредној пракси и строго заснована на медицинској науци.

Ови радови показују да је Манић најбољи и нај-ауторитативнији познавалац очне патологије у лесковачком,

власотиначком, лебанском и у другим крајевима на ширем подручју југа Србије. Такође да је у току са актуелним достигнућима у својој струци, научним оценама и ставовима које заступају домаћи и страни офталмолози.

12. KONGRES OFTALMOLOGA
JUGOSLAVIJE
12th CONGRESS OF OPHTHALMOLOGISTS

SARAJEVO 1987.

ORGANIZACIONI ODBOR 12. KONGRES OFTALMOLOGA JUGOSLAVIJE
OČNA KLINIKA, 71000 SARAJEVO M. PIJADE 12 TELEFON: (071) 218-499

Poštovani kolega Prim.Dr. Miloš Manić ,

primili smo Vašu prijavu naslova referata: Keratp -
conjunctivitis epidemica u leskovačko m kraju .

Zahvaljujemo na Vašem interesovanju na 12. Kongres
oftalmologa Jugoslavije .

Molimo Vas da nam što prije dostavite sažetke na srpskohrvatskom
~~srpskohrvatskom~~ jeziku , na priloženim formularima , kako biste
nam olakšali pripremu štampanja zbornika sažetaka Kongresa .

ZA REDAKCIJNU GRUPU ORGANIZACIONOG

Mladimir Stolić
Prim.dr. sci.med. Mladimir Stolić

То се најбоље може видети из његових радова у којима се позива на изворе литературе и ауторе који су писали о дотичној теми. Једноставно, своје оцене и коментаре из непосредне праксе поткрепљује чињеницама до којих је дошао и упућивањем на библиографске јединице са називом текстова и аутора. Његови радови, утемељени на офталмологији, дотичу медицинску материју у области неонатологије, педијатрије, ендоркинологије, реуматологије, интернистичких и других ужих дисциплина, што употпуњује њихов садржај, вредности и значај.

Поред домаћих стручних часописа и зборника из области офталмологије, Манићеви радови су се

нашли и у иностраним часописима. То значи стручно признање аутору и допринос угледу и афирмацији наше офталмолошке службе у ширим размерама и просторима. У Бугарској и Грчкој, на пример, објављена су по два Манићева стручна реферата, односно радова, а по један у Турској и Швајцарској.

Стечена знања из офталмологије примаријус Манић је употпуњавао у континуитету, усавршавао и проширивао свој стручне видике. Уз праћење литературе из те области, одазивао се позиву организатора за учешће на стручним скуповима. Одржавани су у разним местима у бившој Југославији, од Лесковца, Ниша, Охрида и Београда, до Зрењанина, Сарајева, Будве, Пуле и Љубљане, као и ван наше земље.

Међу њима су:

* *Друђи дијабетолошки дани Ендокринолошке секције Српског лекарског друштва (Лесковац, 1969),*

* *Савештовање о алкохолизму у југоисточној Србији (Лесковац, 1971),*

* *Трећи југословенски реуматолошки конгрес (Нишка бања),*

* *Сручни састаanak Педијатријске секције Српског лекарског друштва,*

* *Оснивачки конгрес неонатолога Србије,*

* *Пети сусрет лекара - педијатара Србије (Лесковац,),*

* *Европски конгрес офталмолога (Будимпешта, 1972),*

* *Панхеленистички конгрес офталмолога (Солун, 1972),*

* *Сручни састанци Балканске уније лекара (Солун, Софија, Истанбул, Будимпешта),*

* *Девеи конгрес лекара - офталмолога Југославије (Љубљана, 1975),*

* Десет̄и југословенски конгрес офталмолога (Охрид, 1979),

* Једанаест̄и конгрес офталмолога Југославије (Будва, 1983),

* Сручни састанак Офталмолошке секције Српског лекарског друштва Србије (Београд, 1984),

* Офталмолошка недеља (Београд, 1984),

* Југословенски симпозијум "Артеријска хипертензија" (Зрењанин, 1988),

* Тридесет̄и, јубиларни научни конгрес микробиолога Југославије (Пула, 1989),

* Сручни састанци СЛД - Подружнице у Лесковцу,

* Сручни састанци СЛД Србије - Секције офталмолога Србије, одржани у Лесковцу у протеклим годинама.

Манићеве колеге, лекари - специјалисти са Очног одељења лесковачке Опште болнице, који се баве истраживањем и анализом појединих карактеристичних "случајева" из непосредне праксе и писањем стручних радова, такође су активни учесници на офталмолошким данима, конгресима, састанцима и другим скуповима. На њима су заступљени својим ауторским текстовима, или текстовима у коауторству са Манићем, односно другим колегама - лекарима. Радови су, поред подношења на стручним скуповима, објављени и у часописима и зборницима, од којих смо неке већ поменули.

Реч је о зборницима радова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу, зборницима радова са скупова у Београду, Врњачкој бањи, Новом Саду, Сарајеву, Нишкој бањи, Херцег Новом, Пули и још неких места на просторима бивше Југославије, односно текстовима објављеним у стручним часописима, као што су "Acta ofthalmologica Yugoslavica" (Београд), "Acta

medica Medianae" (Ниш), или *"Apollinem medicum et Aesculapium"* (Лесковац).

Карактеристично је да су на сва четири стручна састанка Офталмолошке секције Српског лекарског друштва Србије, који су одржани у Лесковцу, своје радове поднели лекари са Очног одељења лесковачке Опште болнице. Ови подаци довољно говоре о ауторима текстова и део су богатог стручног рада заступљеног у Служби офталмологије у Лесковцу. Чињеница која речито показује стручни ниво те службе у целини.

Бриџа за здраво око

Уз свакодневни рад у амбуланти и на Очном одељењу и активног учешћа на стручним скуповима, Манић је своје активности употпуњавао и умножавао на одговарајућим пословима и подухватима од ширег значаја иницираних и организованих у Лесковцу и у другим местима у овом делу Србије.

Поред осталог, учествовао је у акцији систематског лекарског прегледа свих становника у насељеним местима Стројковце и Барје, код Вучја. О томе је сачинио и поднео реферат када је акција завршена, уз навођење резултата до којих је дошао у овом подухвату.

У неколико прилика је бесплатно извршио преглед свих слепих особа - чланова Удружења слепих и слабовидних у Лесковцу, као и дијабетичара са евиденције коју води Саветовалиште за дијабетичаре у граду. Тај обиман и сложен посао обавио је на најбољи начин и уз непосредно ангажовање Удружење слепих и Саветовалишта за дијабетичаре, са којима је неговао изузетно добру сарадњу.

Приликом првог систематског прегледа ока, извршеног 1966. године, утврђено је да је на овом подручју (шест

општина лесковачког краја: Лебане, Бојник, Медвеђа, Црна Трава, Власотинце и Лесковац) 158 слепих особа, што представља 58,5 на 100.000 становника.

Овом приликом извршена је ревизија свих чланова Савеза слепих и слабовидних, поштујући општеважећа правила и норме. Од наведеног броја слепих, само њих 48 познаје Брајево писмо. Највише слепих (86) старости је преко 50 година, а најмање (8) узраста до 18 година. Сва слепа лица школског узраста обухваћена су школовањем и образовањем у Специјалној школи за слепе и слабовидне.

Међу најчешће узроке који доводе до губитка вида су инфекције, менингитис и вариола. Код једног броја је констатована урођена катаракта, глауком и тешка кратковидост, док је осам лица изгубило вид механичким повредама ока. Код највећег броја слепих, како Манић подвлачи, страдале су очне јабучице у целини. Иза тога следе губитак видног нерва и глауком.

Коментаришући те податке, Манић у закључку инсистира на превенцији и медицинској рехабилитацији слепих, као и мерама социјалног збрињавања таквих особа. Он подвлачи да губитак вида представља “један од најтежих облика инвалидитета” и да његово решавање “представља приоритетан задатак друштвене заједнице”.

Други систематски преглед слепих лица у лесковачком крају (подручје поменутих шест општина) извршено је 1984. године. Стручни рад о утврђеном стању и резултатима тог подухвата сачинили су доктори Милош Манић и Јелица Станимировић. Њихов текст је у целости објављен у стручном часопису “*Acta oftalmologica Yugoslavica*” у броју 1-4 за 1985. годину. Организација систематског прегледа ока је и овом приликом уз најнепосредније ангажовање Удружења слепих и слабовидних у Лесковцу.

У сажетку текста стоји да су “аутори анализирали проблематику слепих у лесковачком крају, с обзиром на број слепих, године старости слепих лица, структуру занимања, категорију инвалидности, етиолошки карактер и топографију промена које су довеле до слепоће. Те податке упоредили су са резултатима истраживања од пре 18 година (1966.), о чему је било речи на претходним страницама текста.

Полазећи од платформе да је “основни циљ офталмологије очувати оштрину вида и спречити слабовидност и слепоћу”, аутори подвлаче значај превенције и појачану бригу свих за заштиту ока. У лесковачком крају (подручје свих шест општина), како констатују, установљено је слепило код 188 особа, што је за 30 лица више него приликом систематског прегледа извршеног пре 18 година, што представља 69 случајева на 100.000 становника.

У општини Лесковац их је највише (99 слепих лица), Лебане (43), Власотинце (21), Медвеђа (12), Бојник (11) и Црна Трава (2 случаја). Сва слепа лица су, према тада важећим критеријумима и стандардима, разврстана у три категорије. У првој су особе са потпуним губитком вида, а у другој и трећој лица са већим, односно мањим степеном сужености вида, односно видног поља.

Узроци слепила као последица инфекције, иако у опадању, још су увек доминантни. Иза тога су урођене и наследне болести и оне су, углавном, довеле до пораста броја слепих лица. Ови случајеви су и “најтежи како у погледу превенције, тако и у погледу лечења” - оцењују аутори Манић и Станимировић.

Они додају да “глауком, као узрок слепила, иако се јавља у нешто мањем проценту него раније, још увек представља озбиљан проблем”. Регистровани су само случајеви примарног глаукома. И поред побољшања

евиденције слепила и повећаног рада на превенцији, и поред све успешнијих лекарских интервенција, ови болесници се често јављају лекару када је болест поодмакла у “свом фаталном развоју”.

Међу најчешће узроке слепила у овом делу земље, аутори наводе индустријске трауме, затим катаракте и још неке, док такозвана дијабетична ретинопатија показује забрињавајућу тенденцију пораста. Код већине слепих лица промене су “везане за оштећење хорио ретине, сочива, видног живца и очне јабучице у целости”.

У наведеном раду се истиче да је број слепих особа у лесковачком крају 0,69 одсто и мањи је од југословенског просека. Највећи број слепих припада одмаклијем старосном добу. Аутори сматрају да посебну пажњу треба посветити превенцији глаукома, као и оперативном решавању катаракте и леукома.

Бавећи се питањима превенције и бриге за здрав и добар вид, Манић често у својим настојањима указује на значај и предности раног откривања слабовидности. То је нарочито важно код деце, при чему своје незаменљиво место и улогу имају дечји лекари. Тим више јер су они у чешћем контакту са децом и њиховим родитељима.

О томе он исцрпно пише у стручном раду, чији је наслов “*Улога ђедијатара у откривању слабовидне деце*”. Текст је објављен, како је већ наведено, у Зборнику радова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу, у свесци за 1979. годину. Он наглашава вредности правовременог откривања уочених аномалија на органу вида и спровођење рехабилитације која води ка успеху. Указује да “слаб вид врло често доводи до појаве разрокости која негативно утиче на правилан развој психе, па и карактера” код дотичне личности, што узрокује и друге последице.

Годишње се у Очној амбуланти у Лесковцу региструје просечно око 3.000 прегледа предшколске и школске деце, углавном због слабог вида. Тако је у школској 1972/73. години, према подацима Педијатријске службе, од 9.650 школске деце обухваћених систематским лекарским прегледом, у 580 случајева откривена слабовидност. То значи, упозорава Манић, да свако 16-то дете тог узраста нема добар вид, или је разроко. Податак који озбиљно забрињава и упућује на значај превенције и рехабилитације вида код такве деце.

“Можемо претпоставити колики би се број деце открио са грешкама на органу вида када бисмо вршили и систематски преглед предшколске деце. Несумњиво је да је за овај посао најпозванији и најквалификованији офталмолог, али код овако енормног броја деце са грешкама на органу вида, нужно намеће и помоћ педијатара”. Њихова помоћ је од крупног значаја и далекосежне користи када је у питању вид детета.

У наставку чланка, аутор објашњава практичне начине и тестове приликом лекарског прегледа детета и откривање поремећаја на очима. Такође и технику, односно поступак у циљу препознавања аномалија и утврђивања оштрине вида, без упуштања у шира теоријска разматрања ове проблематике. Она спадају у искључиву надлежност офталмолога.

Први преглед органа вида код најмлађих, саветује Манић, треба обавити непосредно после рођења, односно до навршених 12 месеци, други код деце која имају 18 до 24 месеца и трећи када напуне 30 до 36 месеци живота. Наравно, прегледима треба подвргнути и старију децу уколико се уоче промене на очима.

Међу добро запажене стручне радове, а већина их је заснована на практичним искуствима и теоријским

сазнањима, спада његов дужи текст насловљен “*Промене на фундусу код оболелих од хипертензије*”.

Овој теми, како у уводу каже, приступио је из више разлога. Понајвише зато што су учестали захтеви лекара “свих профила за консултативни преглед очног дна код пацијената”. Лекар много пута поставља одговарајућу дијагнозу на основу мерења крвног притиска код пацијената, без довољног упуштања у друге елементе који прате вредности крвног притиска.

“Очно дно је једино место човековог организма где се крвни судови, циркулација крви и промене на крвним судовима могу посматрати без икакве претходне припреме болесника и без анестезије. На очном дну се могу врло добро посматрати оштећења малих артерија и артериола код хипертензије” - пише Манић.

Аутор констатује да на “очном дну посматрамо читав низ промена које су последица најразличитијих запаљења, дегенерација, инфилтрација и читав низ системских обољења која се јављају било где у човековом организму”. Овде је реч само о променама које се “јављају као последица артериосклерозе у ширем смислу те речи”.

У закључку текста, он каже да је “налаз на очном дну код артеријалне хипертензије у великој мери идентичан променама на бубрезима, срцу и у мозгу, али оне имају релативне вредности и морају се посматрати у склопу и заједно са осталим интернистичким симптомима и налазима”.

Према овом аутору, често не постоји потпуна корелација промена на крвним судовима мрежњаче са променама на другим деловима тела. Према томе, нема општег и апсолутног правила. На интернисти је да ово “веома распострањено обољење лечи, а на офталмологу да својим, пре свега, описним налазима на фундусу, буде његов први и најпозванији консултант”.

Своју пажњу лекара, подстакнуту истраживачком наклоношћу и очигледном жељом да се дубље продре у узроке и последице промена на органу вида, Манић је показао и конкретно потврдио на многим примерима и ситуацијама. Међу њима је, не умањујући значај осталих истраживања којима се бавио, дубља анализа промена на оку код дијабетичара на подручју лесковачког региона (у поменутих шест општина овог дела Републике Србије).

Стручни реферат о тој врло значајној и актуелној теми, поднео је на Другим дијабетолошким данима Ендокринолошке секције Србије, који су 1969. године одржани у Лесковцу. Текст је у целости штампан у Зборнику радова са тог стручног скупа. Његов наслов гласи *“Промене на органу вида код наших дијабетичара”*.

За свој рад, илустрован битним подацима и поређењима, Манић се послужио резултатима до којих је дошао детаљним, систематским прегледом органа вида код 408 пацијената регистрованих у Саветовалишту за дијабетичаре у Лесковцу. Он наводи да у “прве две године трајања дијабета код одраслих особа обично нема никаквих промена на очима, али већ при крају пете године трајања болести уочавају се карактеристични инципијентни знаци дијабетичних компликација” - оцењује аутор Манић.

У даљем тексту он наводи да код једног броја особа “нисмо били у могућности да прегледамо очно дно због постојања катаракте”. Код појединих случајева дијабет је први пут откривен у Специјалистичкој очној амбуланти, или за време испитивања и лечења на Очном одељењу Опште болнице у Лесковцу.

Аутор, потом, коментарише уочене промене на органу вида у односу на трајање дијабета и старости болесника, промене на крвним судовима булбарне

вежњаче, пигмент на задњој страни рожњаче, промене на дужици, дијабетичну катаракту, склеротичне промене на крвним судовима ретине и друге промене које су, својим присуством и трајањем, довеле до слабљења и оштећења вида код оболелих од дијабетеса.

Сарадња у стручним часописима

Анализирајући све валидне податке до којих је дошао прегледом пацијената у лесковачком Саветовалишту за дијабетичаре, Манић указује на важност “ране детекције и правовремене супституције дефицитарног инсулина код болесне особе”, уз “незаобилазни хигијенско-дијететски режим код хроничних дијабетичких компликација на органу вида”.

У стручном часопису “*Acta medica Medianae*”, који издаје Подружница Српског лекарског друштва у Нишу, у свесци број 1 за 1970. годину, објављен је прилог доктора Милоша Манића “*Примена ниских темпѐраѝура у хирурѝији екстѝракције катѝаракѝѝе*”. Он потсећа да је криоекстракција на Очном одељењу Опште болнице у Лесковцу уведена средином 1967. године.

Та метода је од шездесетих година 20. века стално усавршавана. Стекла је преимућство у односу на све дотада класичне поступке. Најпре је прихваћена у источно европским, а касније и у другим земљама. О томе постоје многобројне публикације у стручним часописима и зборницима радова.

У нашој земљи је, после практичне примене ниских температура у хирургији екстракције катаракте, први реферисао универзитетски професор, доктор Иван Станковић, један од најпознатијих офталмолога код нас и светски признати стручњак у тој области. Било је то 1966. године, када је професор Станковић реферисао

о овој теми, илуструјући своје излагање примерима из непосредне праксе.

Ова метода је, после тога, прихваћена на очним одељењима и клиникама у нашој земљи, укључујући и Очно одељење Опште болнице у Лесковцу.

Иначе, Институт за офталмологију у Београду носи име професора доктора Ивана Станковића у знак сећања на овог изузетног стручњака и велики допринос који је несебично дао развоју и афирмацији офталмологије код нас.

У свом раду, објављеном у поменутом нишком часопису, Манић се детаљно задржава на описивању поступка, почев од припреме криогених инструмената и начина хлађења, до технике криоекстракције, анализе извршене операције и могућих постоперативних компликација. Стечена искуства и пракса лекара, битан су ослонац у примени ове методе и, наравно, усавршавање вештине поступка и технике извођења хируршких захвата.

“У циљу објективнијег процењивања вредности ове савремене оперативне технике и методе екстракције, износимо сопствена искуства. Од средине 1967. године, када је она уведена на Очном одељењу код нас, (у Лесковцу), до почетка 1969. године, оперисали смо 140 случајева катаракте методом криоекстракције. Највише пацијената је било старости од 60 до 80 година. Највећи број таквих операција (123) урађено је код такозваних сенилних катаракти” - прецизира Манић.

Он коментарише да су резултати видне оштрине били врло добри, чак бољи него код “осталих начина интракапсуларне екстракције катаракте”. Подвлачи да је та “метода врло једноставна и безопасна”. Она је незаменљива код одређених облика катаракте. Ову технику “сматрамо најбољом од свих досадашњих које смо примењивали, те смо је увели као методу избора”,

пише он у часопису “*Acta medika Medianae*” Српског лекарског друштва у Нишу.

Исте године, 1970. у стручном часопису “*Acta Ophthalmologica Yugoslavica*”, Манић је објавио интересантан инструктивни прилог. Реч је о чланку који носи наслов “*Уйо̑йреба и начин с̑прављања биосу̑ура*”. На неколико места подвлачи да је добијање тог материјала једноставно и метода је доступна свакомо офталмолошком стационару. Потсећа да се са “поступком справљања биосутура детаљније упознао за време свог боравка на Офталмолошком институту Филатова у Одеси (Украјина) 1968. године”.

OFTALMOLOŠKA SLUŽBA
MEDICINSKOG CENTRA „M. PIJADE“ — LESKOVAC
NAČELNIK: Prim. Dr. MILOŠ MANIĆ

NAŠA ISKUSTVA I STAV KOD PERFORATIVNIH POVREDA OKA

M. MANIĆ

Perforativne povrede oka su najčešće veoma dramatične, kako za pacijenta tako i za njegovu okolinu i spadaju u domen najakutnijih stanja u oftalmologiji. Definitivna rekonstrukcija narušene celovitosti i funk-

POSEBAN OTISAK

Acta Ophthalmologica Yugoslavica

Vol. VIII

1970.

Fasc. 4

Манићеви стручни радови објављени су у домаћим и страним зборницима и часописима

Посета знаменитом и престижном Институту Филатова, једном од најпознатијих и најугледнијих у свету, омогућила му је да се сусретне са истакнутим стручњацима и неспорним ауторитетима у области офталмологије. Боравак у Одеси, универзитетском центру

потрајао је дуже него што је Манић првобитно планирао. Све трошкове финансирао је из својих извора.

Пут га је одвео на Институт Филатова како би усавршио своја знања. Једноставно, била је то права и изузетна прилика да прошири властите видике и још боље упозна савремене методе и облике откривања и лечења органа вида, досегнуте научне домете и непосредно са практичним радом и резултатима стручњака у Одеси.

“Потребе за добрим шивним материјалом у офталмологији су прилично велике” - како у свом тексту наводи Манић. Тај материјал треба да буде “чврст, еластичан, гладак, издржљив, лако везљив, да не дражи околно ткиво ока и да истовремено има све особине ресорбирајућег материјала”. Искуство једног броја очних клиника у појединим земљама, које у офталмологији са успехом примењују биосутуре, показује многе предности у односу на класичне материјале.

Биосутуре се добијају из репа пацова и то се може урадити индивидуално, у властитој режији клиничких центара. Мишљења о употреби биосутура су подељена, мада су искуства многих аутора веома позитивна. Физичке и биолошке особине биосутура су за офталмологију “врло повољне и погодне су за све врсте ткива јер је подношљивост изузетно добра...”

Потом детаљно и прецизно објашњава начин справљања биосутура, наводи шта је све потребно од материјала и средстава, описује поступак од почетка до завршног чина, упозорава на шта треба обратити пажњу, поступак стерилизације и бактеријске контроле и све друго што је битно за успех. Он закључује да се биосутуре са “највише успеха употребљавају код операције катаракте, глаукома, кератопластике и у још неким случајевима микрохирургије ока.

У Зборнику радова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу, у броју за 1980. годину, Манићев стручни прилог носи назив *“Наша искуси́ва и си́ав код ѿерфораѿивних ѿовреда ока”*. Текст почиње констатацијом да су “перфоративне повреде ока најчешће веома драматичне како за пацијента, исто тако и за његову околину”. Оне спадају у домен најакутнијих стања у офталмологији.

Зато је “дефинитивна реконструкција нарушене целовитости и функционалног састава ткива ока главни циљ трауматолошке офталмологије”. Када је око повређено, ефикасна коректна обрада ране, уз отклањање узрока повреде је, не само превенција, “него императив који се намеће сваком офталмологу за успешно и коначно излечење повређеног”.

С обзиром да перфоративна повреда ока представља хитан случај, оператор “мора приступити хируршкој интервенцији у што краћем временском интервалу”. Познато је правило да се ургентност у свим хируршким дисциплинама мери најчешће не само сатима, већ и минутима. Стога је фактор времена у офталмологији од великог значаја, чак пресудне важности.

Он упозорава на могуће компликације уколико се не предузму хитне мере санације повреде органа вида. Подвлачи да се “претходно помно изврши преглед свих средина ока” и спроведу остале мере припреме, подразумевајући и обавезну пробу осетљивости дотичног пацијента на серум, или антибиотике. То је од посебног значаја.

У периоду од 1965 до 1974. године, према наводима аутора, на Очном одељењу лесковачке Опште болнице хоспитализовано је 4.806 болесника. Од тог броја око 200 пацијената је било са перфоративним повредама ока. Највише је земљорадника (83), дома-

ћица на селу (35), радника и занатлија (28) и ученика основних и средњих школа (28).

Најчешће повреде (92) нанете су гранчицом или комадом дрвета, жицом и ексером (23), гвожђем (18) и тупим ударом (15). Карактеристично је да је повреде у највећем броју случајева (149) особа нанела сама себи. У завршном делу чланка аутор објашњава на које све делове ока допире страно тело приликом перфоративних повреда. Закључује да су такве повреде најчешће код деце у пубертету и у најактивнијем животном добу, односно узраста од 20 до 50 година.

Са овим стручним радом који карактерише студиозност и аналитичност, и који садржи поучна, педагошка упутства, Манић је учествовао на 10. конгресу офталмолога Југославије. Конгрес је окупио наше истакнуте лекаре из те области из читаве земље. Скуп је одржан од 6. до 9. октобра 1979. године у Охриду (Македонија) и наишао на широк одјек међу офталмолозима у земљи ван ње.

У Зборнику радова лесковачке Подружнице Српског лекарског друштва, који је изашао из штампе 1979. године, на страни 155, налази се текст М. Манића насловљен *“Ујоџребаанџибиоџикауофџиалмолоџији”*. Аутор наводи да *“нема обољења од којег примарно, или секундарно не може да оболи око”*. Због тога је очни лекар итекако заинтересован за етиологију, а пре свега, антибиотску терапију и то како локалну, тако и општу”.

После основних објашњења о општој и локалној антибиотској терапији, Манић се најдуже задржао на коментарима о употреби појединих антибиотика у офталмологији. Међу њима су пеницилин, стрептомицин, хлорамфеникол и тетрациклин. Дају се у облику капи и масти. У задње време, како пише он,

бактеријалних коњуктивиса је све мање захваљујући баш антибиотицима. Насупрот томе, све чешћи су вирусни коњуктивити и, што је још теже, вирусни кератити.

“Не ретко вирусни кератити се јављају у епидемијама, па чак и ендемски. Борба са овим обољењима је веома тешка, јер како знамо не постоји никаква специфична терапија... Хоћу да скренем пажњу на све чешћу злоупотребу преписивања кортизонских препарата за локалну употребу. Наиме, код вирусних кератита, које лекар неофталмолог не може без знања и потребних апарата да установи, преписују се веома често препарати који у себи садрже кортизон, што може изазвати нежељене последице...”

У наставку текста он упозорава да је “у последње време утврђено да дужа локална употреба кортизона подстиче појаву глаукома. Стога је саветно да кортизонске препарате за очи преписује искључиво офталмолог”, како би се предупредиле могуће компликације код пацијената.

Године 1981. у Зборнику радова Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу објављен је дужи стручни рад “*Примена брусне технике у офталмологији*”, чији су аутори доктори Милош Манић и Миодраг Кулић. У ширем тексту они указују на могућности примене те методе у свакодневној амбулантној офталмолошкој пракси, као и у операционим салама где за то постоје могућности.

Теника извођења је “сасвим једноставна”. Користи се апарат намењен офталмолошкој пракси и њиме се “може брусити живо ткиво органа вида, попут рожњаче, вежњаче и очних капака”. Апарат, који покреће струја јачине до 6 волти, превентивно је намењен “за чишћење сидероза рожњаче, које остају након екстракције

страних тела металног порекла”, као и у сличним случајевима.

У периоду од 10 година, наводе аутори Манић и Кулић, третирано је на Очном одељењу у Лесковцу више од 2.000 случајева са металним страним телима у рожњачи, или вежњачи. Углавном су то били радници металске струке и друга лица која се баве обрадом метала, као и земљорадници. У питању су оне особе које нису користиле заштитна средства и стога је дошло до повреда, односно упада страног тела у око.

Радећи практично на примени брусне технике, М. Манић и М. Кулић апострофирају да је оваква интервенција на органу вида безболна и код дубљих сидероза. Отстрањивање наслага је потпуно и обавља се у једном акту који траје десетак секунди. Процес “регенерације је бржи, док је дужина боловања дотичног пацијента краћа”.

Први после Очне клинике у Београду

Године 1982. примаријус доктор Милош Манић је, после Очне клинике у Београду, први у Србији уградио вештачко сочиво слепом лицу. За овај подухват одлучио се чврсто уверен у властиту стручност и позитиван исход хируршког захвата. Такво уверење прожимало је и испуњавало и његове сараднике - лекаре и медицинске техничаре који су асистирали за време интервенције, почев од припреме пацијента, до практичног поступка уграђивања сочива и постоперативног опоравка болесника. И сви су се подједнако радовали овом успеху.

Уграђивање вештачког сочива пацијенту, и успех који је тиме постигнут на Очном одељењу у Лесковцу, наишао је на разумљив одјек и интересовање међу лекарима, стручним круговима, као и међу грађанима,

пре свега, особама које су заинтересоване за добијање вештачког сочива. Информације о томе објављене су у локалним средствима јавног информисања, као и у гласилима која излазе у престоном граду.

У београдском дневном листу "Вечерње новости" је августа 1983. године објављен чланак који носи наслов "*Уграђено вештачко сочиво*". У наднаслову текста стоји "*Усљех лекара Медицинског центра у Лесковцу*". Аутор, потписан иницијалом имена С. (Стојан) и пуним презименом, Стефановић, бележи:

"Афирмисани очни лекар из Лесковца, примаријус др Милош Манић ових дана успешно је извео хируршки захват којим не могу да се подиче ни модерније опремљене офталмолошке службе у земљи него што је ова којом он руководи у Медицинском центру "Моша Пијаде".

Доктор Манић слепом лицу, пацијенту из Придворице код Бојника, у око, уз помоћ својих асистената, уградио вештачко сочиво! Захваљујући овој новој методи, изведеној први пут у Лесковцу, баба - Роска сада неупоредиво много боље види, те је разумљиво што је баталила наочаре.

Разлог за честитање успешном подухвату примаријуса Манића је тим већи с обзиром на услове у којима је то урадио и што се уграђивање вештачког сочива обавља само на београдској и загребачкој очној клиници у Југославији!

Средствима СИЗ (Самоуправна интересна заједница здравства), у иностранству је купљено још десет вештачких сочива која ће наставити са уграђивањем одређеним осигураницима, односно онима који због старачке скраме на оку не виде добро ни са наочарима. Иначе, од искуства имам само релативно кратко праћење операције колега на Клиници у Ахену, СР Немачка

и, наравно, литературу о најсавременијим достигнућима, као и размена искустава на нашим стручним симпозијумима у земљи и иностранству - изјавио је угледни лесковачки лекар Манић - закључује аутор текста у листу "Вечерње новости"¹.

Уграђивање вештачког сочива, изведено на Очном одељењу у Лесковцу, значило је још један професионални успех вредан сваке пажње, признања и памћења. Очигледна је и најбоља потврда стручних квалитета читавог тима Офталмолошке службе и њеног првог човека - начелника Милоша Манића, који је непосредно обавио овако сложен подухват.

Велика је ствар бити први у Републици после Очне клинике у Београду, заправо први у Србији подвргнути пацијента оваквој методи лечења. У овом конкретном примеру није реч само о професионалној смелости и одлучности лекара, већ вера у властите способности и способности својих сарадника, асистената.

Неспорно је да оваква метода лечења, која је у то време куцала на врата очних одељења у Србији, веома захтевна. За њено извођење морају бити испуњени врло строги услови, међу којима тимски рад, адекватна припрема свих који су укључени у програм, поуздани медицински инструменти и друго што се подразумева. Све то незаобилазно је у циљу апсолутне безбедности и сигурности пацијента који се подвргава уграђивању вештачког сочива.

"То је једини пут којим се стиже до резултата - кратко каже Манић, потсећајући се овог микрохируршког захвата на оку, извршеног 1982. године.

Обележавање четврт века Офталмолошке службе у Лесковцу уприличено је 1984. године, са малим закашњењем. Свечаност тим поводом одржана је тек

1 Стојан Стефановић, аутор наведеног чланка, је дугогодишњи дописник дневника "Вечерње новости" из Лесковца.

3. новембра. Протекла је, као и претходне годишњице, радно и у знаку сумирања досегнутих домаћаја у погледу заштите и лечења органа вида. Такође и планова којима се тежи у наредном времену.

Поводом јубилеја, Офталмолошка служба у Лесковцу била је 3. новембра 1984. домаћин стручног састанка Офталмолошке секције Српског лекарског друштва Републике Србије. У присуству гостију са разних страна, лекара - специјалиста са очних одељења и клиника медицинских факултета у земљи, размотрени су стручни реферати са темама из офталмологије и савременим токовима медицине у тој области.

Уводну реч имао је начелник Офталмолошке службе у Лесковцу примаријус Манић. Било је то, по обиму и садржају, језгровито казивање како се почело пре 25 година, шта је и колико урађено у обе службе, развоју, стручном уздизању и материјалном јачању.

Новински извештаји са обележавања 25-годишњице објављени су у средствима јавног информисања. Тако лист "Наша реч" (Лесковац), у броју од 24. новембра 1984. године, доноси дужи чланак чији је наслов *"Од амбуланције до савремене службе"*, У поднаслову стоји: "У 25-годишњем деловању извршено око 600 хиљада прегледа, око 25 хиљада мањих интервенција, хоспитализовано око 13 хиљада болесника, обављено око седам хиљада већих хируршких захвата, око 25 хиљада консултација на другим одељењима Медицинског центра...

Аутор чланка је уредник у листу "Наша реч" познати новинар и есејиста Велимир Вили Хубач (потписан испод текста само иницијалима В.Х.) Он бележи да се "у деловању Офталмолошке службе велика пажња поклања и стручном и научном раду".

Лекари са лесковачке Офталмолошке службе имали су тридесетак запажених стручних реферата и излагања на симпозијумима, стручним скуповима, офталмолошким данима и конгресима у земљи и иностранству. Поред тога, ради стручног усавршавања, наши лекари су, углавном у сопственој режији, дуже време боравили у Вервијеу, Одеси, Ахену, посетили су и упознали са радом очних клиника у Атини, Софији, Будимпешти...”

Часопис “*Apollinet medicum et Aesculapium*” Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу, у двоброју 506 (1985/86), у рубрици “Из историје нашег здравства”, такође је забележио јубиларну годишњицу. На страницама 112 - 115 у целости је објављен реферат начелника Манића. Наслов текста гласи “*Четири века Офталмолошке службе у Лесковцу*”.

У тексту се потсећа на почетак рада Специјалистичке очне амбуланте 1959. године и њен развојни пут у протеклом четвртвековном времену. Потсећа се на скромне услове у којима се тада радило и наводе мере и активности на превладавању тешкоћа. На крају чланка Манић указује на постигнуте развојне резултате и радне успехе у протеклим годинама.

Текст начелника Манића завршава се речима захвалности колективу Офталмолошке службе Медицинског центра, који је “својим примерним и самопрегорним радом допринео да се постигну поменути резултати у овој служби у протеклом периоду”. Исто тако Манић је изразио захвалност “на помоћи и разумевању од стране лекара - професора и наших колега са клиника... “Они су нам у свакој прилици, како и приличи, помагали у стручном раду, подржавали и подстицали...”

На крају текста, он каже: “Исто тако захвалност дугујемо разумевању и помоћи коју смо у сваком

моменту имали од стране Медицинског центра и друштвено-политичке заједнице Лесковца”.

Од 15. до 17. октобра 1984. у Београду су одржани 17. офталмолошки дани у организацији Српског лекарског друштва и Офталмолошке секције Србије. Уводна тема тог скупа носи наслов “*Херпесички кератоувеитиси*”. Манић је том приликом поднео свој стручни рад под називом “*Херпесички кератитиси у поликлиничко-стационарној установи*”. Аутор сматра да “ова тема мора и убудуће да буде у жижи интересовања офталмолога”.

На овом еминентном скупу, коме је присуствовао велики број офталмолога, такође је расправљано о темама “*Хирургија стакласног тела*”, “*Дијабетес и око*” и “*Аирофија видног живца*”, чији су аутори наши истакнути стручњаци за болести органа вида.

Манићево предавање на том скупу било је једно од уводних и поднето је првог дана рада. Модератор је био наш истакнути стручњак - офталмолог, професор Медицинског факултета у Београду, доктор Александар Паруновић. Своје радове поднели су лекари са очних одељења и клиника, универзитетски професори из Београда, Ниша, Приштине, Бања Луке, Новог Сада, Сарајева, Скопља, Загреба, Ријеке, Сплита и других места бивше Југославије.

У “Зборнику кратких садржаја” реферата, поднетих на 12. конгресу офталмолога Југославије у Сарајеву 1987. године, објављен је резиме теме “*Кератокоњуктивитис епидемика у лесковачком крају*”. Аутори тог рада су лекари са лесковачког Очног одељења Милош Манић, Владимир Рајковић и Јелица Станимировић. У сажетку чланка стоји:

“Први пут смо детаљно проучили и пратили епидемију кератокоњуктивитиса, која се јавила у

нашем крају. Епидемија је почела у августу и трајала све до децембра 1986. године. За ово време амбулантно је регистровано 405 случајева. Најчешће је обољевало више чланова породице. Код већине случајева, болест је релативно кратко трајала и имала бенигни ток. Лечење је било скоро искључиво симптоматско, а прогноза *quo ad visus* добра. Апсентизам са посла и из школе је био знатан.

Каузални узрочник (аденовирус тип 8) је идентификован методом неутрализације из материјала узетих брисом из ока и крвног серума.

Инсистирамо на раном откривању првих случајева, правовременом постављању дијагнозе и, пре свега, предузимању ефикасних превентивних мера”.

Иначе, историја те болести је, према речима аутора, прилично дуга, а у Европи је први пут описана 1899. године. Обољење је издвојено у засебну клиничку целину 1942. и, према извештајима из разних земаља, “често се муњевито шири у алармантним размерама”.

Текст М. Манића, В. Рајковића и Ј. Станимировића о поменутој теми објављен је у целости у часопису Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу “*Apollinet medicum et Aescularium*”, у броју за 1987. годину.

Подружница Српског лекарског друштва у Лесковцу обележила је 29. маја 1987. године четири деценије свог постојања и плодног рада (1947 - 1987) и том приликом је уприличена свечана седница. У стручном делу обрађен је циклус тема под заједничким насловом “*Актуелности из медицинске науке*”. председавао је, у име Председништва лесковачке Подружнице Српског лекарског друштва, његов члан Милош Манић, један од организатора обележавања јубиларне годишњице и сазивача стручног састанка.

Предавања су имала, у првом реду, едукативни карактер и обухваћено је неколико актуелних целина, међу којима: *“Савремена схваћања о дијабетију”*, *“Дијабетичка ангиопатија”*, *“Промене на оку код најчешћих системских обољења”*, *“Савремена схваћања терапије дијабета”* и још нека. Предавачи су били наши угледни професори на медицинским факултетима: Милоје Девечерски, Александар Паруновић, Вељко Ђукић, Деса Мијалковић, Властимир Младеновић, Радослав Живић, Гордана Бјелаковић, Десанка Новак и Мирко Булајић.

Изражавајући захвалност предавачима, председавајући М. Манић је нагласио да ће њихова предавања *“много користити нашим колегама свих профила у свакодневном раду, односно у непосредној пракси”*.

На Мајском сусрету офталмолога Србије, одржаном 28. маја 1988. године у Нишу, Милош Манић и његове колеге са Очног одељења Владимир Рајковић и Јелица Станимировић, учествовали су са заједничким стручним рефератом *“Резултати испитивања органа вида код оператора који раде на видео - терминалу”*. Тема је занимљива и актуелна јер се видео - терминали све више употребљавају у науци, техници, образовању, здравству, статистици, код дечјих игара, у привреди, администрацији и, речју, у свакодневном животу...

“Компјутерска обрада података улази у готово све поре људске делатности, па се стога у свету поклања све већа пажња проучавању услова рада и напора органа вида код оператора” - објашњавају аутори у уводу реферата. Посебно је важан чинилац осветљење екрана и просторије. Важан фактор су регулација слике и подешавање уређаја, акомодација очију и друге компоненте из тог *“склопа”*, чији недостатак *“изазива визуелне проблеме, чак болове у очним јабучицама, главобољу и сличне здравственетегобе и неугодности”*.

Прегледом 35 оператера на видео - терминалима у четири лесковачка предузећа, аутори чланка су констатовали бројне техничке и друге недостатке, од неадекватних радних просторија и лошег осветљења, до погрешно постављених столова у односу на изворе светлости.

Овако осетљива радна места, каква су на видео - терминалима, није довољан само “уобичајени преглед очију, већ и допунски плеоптичко-ортоптички који нам омогућава да откријемо много суптилније недостатке функције вида и рефлексивне аномалије коригујемо одговарајућим наочарима” - упозоравају аутори.

Офталмолошка служба у Лесковцу, заједно са Офталмолошком секцијом Српског лекарског друштва Републике Србије, је на дан 21. јуна 1980. године радно обележила две деценије свог оснивања и плодносног рада. Уводно излагање о томе поднео је њен оснивач и дугогодишњи начелник примаријус доктор Милош Манић. Навео је зачетке те специјалистичке службе, њен развој, кадровско јачање, увођење нових метода лечења болести ока, опремање медицинским инструментима, стручни рад и афирмацију.

Поднета су три стручна реферата. Аутори су специјалисти са Очног одељења Мирослав Коцић и Миодраг Кулић и начелник Милош Манић. На сличан начин, свечано и радно, обележена је и 30-годишњица Очног одељења у Лесковцу, 16. маја 1992. године. Организатори су били Офталмолошка секција СЛД Србије - Београд, Подружница СЛД и Очно одељење у Лесковцу. Тим поводом, у част јубиларне годишњице, одржан је шири скуп Офталмолошке секције СЛД Србије, уз учешће запаженог броја лекара из свих крајева Републике.

После уводне речи, надахнуте развојем и резултатима рада Офталмолошке службе у Лесковцу у минуле три деценије, као и проблемима са којима се сусреће и плановима за даљи рад на заштити ока и лечењу органа вида, коју је имао примаријус доктор Милош Манић, поднето је пет стручних реферата. Њихови аутори су Мирослав Коцић, Љубинка Гавриловић - Пешић, Невена Јелић - Илић, Марина Марковић, Стаменко Љубенов, Јелица Станимировић и Милић Станковић (сви са лесковачког Очног одељења), као и професори медицине, доктори наука Анка Станојевић - Паовић и Миодраг Митровић из Београда. Обоје су, као што је познато, време специјализације из офталмологије провели на Очном одељењу при Општој болници у Лесковцу.

Маја 1975. године у Лесковцу је одржана Оснивачка скупштина Секције офталмолошких техничара Републике Србије у чијим је припремама посебно место имао начелник Милош Манић. На овај начин, поред осталог, одато је својеврсно признање офталмолошким техничарима у Лесковцу и Офталмолошкој служби у којој раде, али и част граду као домаћину. Занимљиво је изнети податак да су медицинске сестре са Очног одељења у Лесковцу врло активне у свом сталешком удружењу, односно секцији. На састанцима су редовно узимале учешће и своју стручност потврђивале не само у дискусији, већ и подношењем реферата.

Од 28. до 30. септембра 1978. године на Златибору је одржан 4. стручни семинар Секције офталмолошких сестара - техничара Србије, уз учешће гостију са подручја тадашње Југославије. Овом скупу присуствовали су и чланови Секције из Лесковца, запослени на Очном одељењу Опште болнице.

Виша медицинска сестра Мирослава Петровић са Офталмолошке службе у нашем граду поднела је стручни реферат, чији је наслов *“Узроци слепила у Лесковцу и значај њиховог истраживања”*. Ментор је начелник Очног одељења примаријус доктор Манић. Рад је у целини објављен у Зборнику са тог семинара (1978. године).

У уводу свог реферата Мирослава Петровић подвлачи да *“истраживање слепила у Лесковцу представља веома велики фактор у превентиви слепила. Такође има и знатан научни интерес за сваку земљу”*.

Најчешћи узроци слепила у овом делу Србије, како наводи ауторка, везани су за инфекције, или су страдале очне јабучице. На другом месту су узроци везани за видни живац, при *“чему видно место заузима глауком”*.

Поред писања стручних радова, које је подносио на скуповима очних лекара и лекара других специјалности, или их објављивао у домаћим и иностраним зборницима и часописима из области офталмологије, Манић је аутор великог броја популарних новинских чланака под заједничким називом *“Савети лекара”*. Нашли су се на страницама информатино-политичких листова *“Наша реч”*, која недељно излази у Лесковцу, *“Власина”*, која је намењена читаоцима Власотинца и околине, као и у другим јавним гласилима.

То су, пре свега, занимљиви текстови информативног и педагошко-поучног карактера. Основа њихове садржине упућује на унапређење и заштиту здравља, у првом реду органа вида. Та област му је професионално најближа и стога је очној патологији у својим текстовима посветио највише пажње.

У листу *“Власина”*, у коме је више година уређивао рубрику *“Савети лекара”*, у броју од 6. децембра 1990. године, на пример, објавио је чланак чији наслов гласи

“Телевизија и очи”. Уследио је из више разлога. Први је “уврежено уверење, чак и тврђење, да гледање ТВ програма “ослабљује” вид. За овакав став најчешће се оптужује зрачење које емитује ТВ екран.

Наводно, зрачење доводи до “запаљења очних капака” и изазива друге “видне сметње”, као што су утисак магле, или главобоље. Углавном се мисли да је главни узрок томе зрачење разних, пре свега ултравиолетних зрака”. Наравно, на такве тврдње “не треба се освртати”. - пише Манић.

“Ради разбијања ове фаме и страха, наводимо следеће:

Стручна мерења су показала да је емитовање ових зрака толико мало и занемарљиво, чак мање од оних који су садржани у сунчевој светлости. Стаклени зид екрана је сасвим довољан да задржи највећи део ове еманиације. Колико је нама познато, не само из праксе, ниједан случај поремећаја вида, као последица гледања ТВ програма, није до сада објављен ни у једном стручном часопису и није регистрован”.

Све ово, наравно, важи за телевизор који је тако регулисан да не бљешти, да слика не трепери и да се

САВЕТИ ЛЕКАРА

■ Уређује прим. др. Милош Манић

Телевизија и очи

Овде ћемо говорити о увреженом уверењу, па чак и тврђењу, да гледање ТВ програма, “ослабљује” или како многи мисле, “упропашћује” вид. За овакав став најчешће се оптужује зрачење, које емитује ТВ екран. Поред осталог, телевизија се окривљује и да изазива запаљење очних капака, појаве видних сметњи: утисак магле, главобоље и нарочито код деце да доводи до кратковидности или, слабовидности. Углавном се мисли да је главни узрок свему овоме зрачење разних, а пре свега ултравиолетних зрака. Наравно, на таква тврђења, која постоје у јавном мњењу, не треба се освртати.

Ради разбијања ове фаме и страха, наводимо следеће. Стручна мерења су показала да је емитовање ових зрака толико мали и занемарљив, чак мањи од оних, који су садржани у сунчевој светлости. Стаклени зид екрана је сасвим довољан да задржи највећи део ове еманиације. Колико је нама познато, не само из праксе, ниједан случај поремећаја у виду, није до сада објављен ни у једном

ти, да слика не трепери и да се програм прати са пристојне удаљености (што зависи од величине екрана), као и да осветљење просторије буде умерено. То значи, да није потпуно замрачена а ни прејакосветљена, те да у околини екрана не постоје бљештаве површине, које засењују.

Према томе, телевизор, не само да нема штетно дејство на орган вида, већ напротив, помаже откривању слабовидности, урођених мања и разних очних обољења.

Многе особе, захваљујући баш телевизији, обраћају се очном лекару, који ова стања на време дијагностицира и правовремено отклања.

Дуга је ствар са онима, који више сати, па и већи део дана и ноћи проводи седећи уз телевизор. Како знамо, дуготрајна неактивност није ни за одрасле, а поготову не за децу узраста. Деца, најчешће због неправилног држања тела, формирају повијену кичму; уз то су обично мрзовољна, апатична и бледуњава. Све су то последице физичке пасивности, и ускраћивања боравка на сунцу и чистом ваздуху.

Чланак из листа “Власина”

програм прати са пристојне удаљености, што зависи од величине екрана, као и то да осветљење просторије буде умерено. То значи да није потребно замрачена, а ни прејакосветљена, те да у околини екрана не постоје бљештаве површине које засењују - практично објашњава и упућује аутор чланка.

Према томе, констатује Манић, телевизор не само да нема штетно дејство на орган вида, већ напротив помаже откривању слабовидости, урођених мана и разних очних обољења.

Многе особе, захваљујући баш телевизији, обраћају се очном лекару, који ова стања на време дијагностицира и правовремено отклања предузетим мерама.

Друга је ствар са онима, који више сати, па и већи део дана и ноћи проводе седећи уз телевизор. Како знамо, дуга неактивност није добра ни за одрасле, а поготову не за дечји узраст. Деца, најчешће због неправилног држања тела, формирају повијену кичму. Уз то су обично мрзовољна, апатична и бледуњава. Све су то последице физичке неактивности и ускраћивања боравка на сунцу и чистом ваздуху.

Све наведено важи и за рад са видео - терминалима (рачунарима) и разним видео - играма, које су све чешће и масовније у свакодневной употреби” - закључује аутор чланка у листу “Власина”.

У циљу стручног усавршавања, поред дужег боравка на Институту за очне болести Филатов у Одеси, о чему је било речи на претходним страницама, Милош Манић је о свом трошку провео одређено време на Клиници за офталмологију у Ахену (Немачка). Био је у радној посети очним клиникама у Атини и Солуну (Грчка), Софији (Бугарска), Будимпешти (Мађарска), Минхену и Мајнцу (Немачка), Ротердаму и Амстердаму (Холандија), Букурешту (Румунија), као и клиникама

у Нишу, Београду, Загребу, Љубљани, Сарајеву и у другим местима у бившој Југославији.

Залажући се да специјалистичка очна служба буде ближа и доступнија грађанима, основао је очне амбуланте у Врању, Сурдулици, Власотинцу, Медвеђи, Вучју и у Бојнику. На тај начин су створени повољни услови за целовитије праћење и проучавање очне патологије на ширем терену југа Србије.

Оваква мрежа очних амбуланти, њихова организација и рад показали су да је то био подухват са свим предностима које су убрзо дошле до изражаја, и значајем који су добиле када је у питању правовремен третман болести органа вида. За кратко време Очна амбуланта у Врању се проширила, кадровски и материјално је ојачала и прерасла у службу са свим програмским задацима, циљевима и епитетима које је заслужила у свом раду.

ИЗРАЗИ ПОВЕРЕЊА

Снагу своје воље, ентузијазам и енергију Милош Манић није исцрпљивао само у струци којој је безрезервно припадао и којој је ревносно одан. Она је неодојиви део његовог животног пута и свакодневице, његов кредо и постојанство.

Садржај свог свакодневног рада, међутим, употпуњавао је и бројним другим пословима, задацима и активностима. Најчешће оним које су у доманима позива и рада Офталмолошке службе, али и обавезама које су у сасвим танким, чак периферним додирима са њом и Манићевим основним занимањем.

Све те обавезе, кратко речено, израз су поверења и угледа Манићевог у средини у којој живи и у круговима у којима је присутан. Поверене обавезе извршавао је уредно и одговорно, на начин својствен њему. Не на уштрб обавеза према пацијентима, нити на рачун службених послова и задатака. Чинио је то на терет свог слободног времена, мада му је оно увек недостајало.

Успевао је да свуда стигне, понајпре тамо где је то било најпотребније и најважније.

* Остварио је и деценијама неговао изузетно добру и садржајну професионалну сарадњу са Удружењем слепих и слабовидних у Лесковцу, са Саветовалиштем за дијабетичаре и другим установама, организацијама и институцијама у овом крају,

* Остарио је врло блиску стручну сарадњу са очним клиникама медицинских факултета у Београду и у Нишу и та сарадња годинама траје,

* Један је од иницијатора и оснивача Актива офталмолога јужне Србије при Медицинском факултету у Нишу, 1983. године, и његов први потпредседник,

* Медицински факултет у Нишу именовао га је за члана Испитне комисије за област офталмологије за специјализанте при Очној клиници те установе,

* Члан је Балканске уније лекара од 1975. године,

* Члан је Редакционог одбора Зборника стручних радова. Редакције часописа *Apollinem medicum et Aesku-larium*, који издаје Подружница Српског лекарског друштва у Лесковцу,

* Стручни је сарадник информативно - политичког листа "Власина" у Власотинцу, у коме је годинама уређивао рубрику из медицине "Савети лекара",

* Члан стручне комисије Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу за доделу примаријата лекарима кандидатима,

* Члан стручне комисије за надзор и контролу рада очних одељења при болницама у Србији (чланове комисије именује Медицински факултет у Београду),

* У више мандата је биран за члана Управног одбора Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу,

СРПСКО
ЛЕКАРСКО
ДРУШТВО

ДОДЕЉУЈЕ

ПОВЕЉУ

Прим. др Милошу Манићу

у знак признања за дугогодишњи активни
рад у Друштву

БЕОГРАД, 29. V 1987. године

СЕКРЕТАР

Драгољуб

ПРЕДСЕДНИК

Миливоје

* У два мандата је члан Управног одбора Офталмолошке секције Српског лекарског друштва Србије у Београду,

* Члан Надзорног одбора СЛД у Београду,

- * Члан Скупштине офталмолога Југославије,
- * Званични је судски вештак, према одлуци Министарства правде Републике Србије,
- * Октобра 1991. године именован је за члана Научног друштва Српског лекарског друштва Србије у Београду за изучавање здравствене културе Србије, за област офталмологије. Образложење предлога за Манићево чланство дали су академик, проф. др Реља Катић и професори, доктори медицинских наука Слободан Ђорђевић и Светислав Поп - Ценић, сви из Београда,

- * Предавач је за област офталмологије у Средњој медицинској школи у Лесковцу,
- * Ментор је за стручне радове из офталмологије на Очном одељењу лесковачке Опште болнице,

* Члан је Одбора Председништва Офталмолошке секције Српског лекарског друштва Србије и члан Организационог одбора за припрему и организацију 19. офталмолошке недеље, одржане у Београду од 23. до 25. априла 1989. године. Међу члановима ових тела били су лекари из Београда, Ниша, Крагујевца и још неких места у Републици. Стручне реферате поднели су офталмолози из поменутих места, као и Новог Сада, Приштине, Сомбора, Кикинде, Марибора, Трста, Загреба, Сплита, Суботице, Сарајева и других градова.

* Биран је за члана Радничког савета Медицинског центра у Лесковцу,

* Биран је за делегата Синдикалне организације Медицинског центра у Веће Савеза синдиката општине Лесковац,

* Члан је делегације друштвених делатности у Скупштини општине Лесковац,

* Директор Основне организације удруженог рада Офталмолошке службе и Оториноларинголошке службе Медицинског центра,

* Биран је за члана одређених комисија, одбора, савета и сличних радних тела у Медицинском центру и ван те установе,

* Члан Комисије за израду елабората о употреби заштитних наочара, наручен од стране Института заштите на раду у Нишу,

* Организатор је стручних састанака Офталмолошке секције Србије, одржаних четири пута у Лесковцу,

* Организатор обележавања јубиларних годишњица Очног одељења Медицинског центра у Лесковцу, уз учешће запаженог броја офталмолога из разних места у земљи. На овим скуповима је поднето више стручних реферата о актуелним темама и искуствима у струци,

* Члан је Планинарског савеза Србије,

* Резервни санитетски официр Војске Србије.

Одликовања и награде

Дугогодишњи рад у струци, испуњен хуманим садржајима и припадањем пацијентима и служби, донео је Милошу Манићу прегршт високих признања, од ордена и повеља, до плакета и захвалница. Сва су му, без изузетака, веома драга и враћају га у сећања на време и године истрајног и целовитог предавања послу и позиву.

Скромно, али са осећањем поноса, говори о стеченим одличјима. Истовремено изражава топлу захвалност свима који су објективно и компетентно пратили и ценили његов рад, залагање и труд и доделили му оваква признања.

Сећа се, као “да је јуче било”, свечаности на којима су му уручивана одликовања. Истовремено коментарише да она не припадају само и искључиво њему. Подвлачи: “Не кажем то из неке грађанске скромности, или било чега другог. Та одличја уједно представљају признања Служби офталмологије и сарадницима. Тој служби сам посветио читав свој радни век. То је време које се мери деценијама преданости послу и позиву”, каже он загледајући у плакете и повеље.

Милош Манић је носилац:

- * Ордена рада са златним венцем,
- * Ордена рада са сребрним венцем,
- * Октобарске награде за изванредне заслуге у развоју општине Лесковац,
- * Повеље Савеза слепих Републике Србије,
- * Захвалнице и награде са ручним часовником Удружења слепих у Лесковцу за допринос у раду те хуманитарне организације,

* Почасне повеље Офталмолошке секције Српског лекарског друштва Србије (Београд),

* Захвалнице Опште болнице у Лесковцу поводом обележавања 100-годишњице организоване здравствене службе у нашем крају,

Орден рада са златним и Орден рада са сребрним венцем

И... Бројна су признања која су додељена Манићу и којима се с разлогом поноси. Навели смо само делимичан списак одличја, уверени да су довољна за илустрацију.

У Повељи Српског лекарског друштва Србије, која му је уручена 29. маја 1987. године на свечаности у Београду, пише: “У знак признања за дугогодишњи активан рад у Друштву”.

Поводом обележавања четири деценије постојања и рада Подружнице Српског лекарског друштва у Лесковцу (1947-1987.) Манићу је додељена Плакета “У знак највишег признања за трјан и стваралачки допринос на пољу ширења здравствене културе и унапређења здравства”.

На дан 17. новембра 2009. године, на свечаности поводом обележавања стогодишњице изградње Среске болнице у Лесковцу (1909-2009.), Манићу је уручена Захвалница “За изузетан допринос у раду установе”.

Поводом додељивања Октобарске награде Милошу Манићу за изванредан допринос у развиту општине Лесковац, која му је уручена на свечаној седници Скупштине општине 11. октобра 1981. године, недељни лист "Наша реч" је о томе објавила дужи чланак. У рубрици "Здравствена заштита у броју од 23. октобра те године, на страни 10. стоји наднаслов "Примаријусу др Милошу Манићу - Октобарска награда". Наслов текста гласи: "Године посвећене - људима", а у поднаслову пише: "Офталмолог који пружа велику помоћ Савезу слепих".

Чланак је илустрован фотографијом доктора Манића.

ПРИМАРИЈУСУ ДР МИЛОШУ МАНИЋУ — ОКТОБАРСКА НАГРАДА

ГОДИНЕ ПОСВЕЋЕНЕ — ЉУДИМА

■ ОФТАЛМОЛОГ КОЈИ ПРУЖА ВЕЛИКУ ПОМОЋ САВЕЗУ СЛЕПИХ

Примаријус др Милош Манић, офталмолог, предложио је за октобарско признање Лесковца — Савез слепих. Било је то још једно признање лекару који, поред својих редовних обавеза у Офталмолошкој служби Медицинског центра "Моша Пијаде" у Лесковцу, коју је основао, налази времена за помоћ овој организацији. Обавио је примаријус др Милош Манић детаљни бесплатни преглед свих слепих лица у лесковачком крају, о томе је публиковао и стручни рад. Златан часовник са посветом, захвалница у виду повеље, било је, како истичу у Савезу слепих, само делић онога што су могли да учине да изразе признање лекару који им увек помаже.

Први примаријус међу офталмолозима у СР Србији, има за собом богато лекарско искуство. Основао је офталмолошку службу у Лесковцу, био је директор ове и оториноларинголошке службе, помаже младима у њиховом стручном усавршавању: девет специјалиста за очне болести, од којих су сада два доктора медицинских наука, један начелник одељења, резултат су и његовог педагошког рада. Близу 30 стручних радова објавио је у југословенским и иностраним стручним часописима, борао је о свом тропику ради стручног усавршавања на очним клиникама у Одеси и Ахену. Упоредо се са радом очних клиника у Атини, Софији,

Примаријус др Милош Манић

гласи друштвених делатности.

Богат животни пут од оног дана 1944. године када је, седамнаестогодишњак, савршени ученик VII разреда гимназије отишао у партизане, био политички делегат, сада је резервни војни старешина. Лекар који је посветио своју активност људима — борби се да им сачува вид, да спречи последице, да колико то могуће и лекарске моћи дозвољавају помоћ да се сачува људско здравље. Обавио је у својој лекарској пракси компликоване хируршке захвате на оку, истовремено и стално указује на значај превентиве. Није никада било

Текст гласи (објављујемо га у целости):

Примаријуса др Милоша Манића, офталмолога, предложио је за Октобарско признање Лесковца - Савез слепих. Било је то још једно признање лекару који, поред својих редовних обавеза у Офталмолошкој служби Медицинског центра "Моша Пијаде" у Лесковцу, коју је основао, налази времена за помоћ овој организацији.

Обавио је примаријус др Милош Манић детаљни бесплатни преглед свих слепих лица у лесковачком крају и о томе је публиковао стручни рад. Златан часовник са посветом, захвалница у виду повеље, било је, како истичу у Савезу слепих, само делић онога што су могли да учине да изразе признање лекару који им увек помаже.

Први примаријус међу офталмолозима у Србији (ван Београда) има за собом богато лекарско искуство. Основао је Офталмолошку службу у Лесковцу, био је директор ове и Оториноларинголошке службе, помаже младима у њиховом стручном усавршавању: девет специјалиста за очне болести, од којих су сада двоје доктори медицинских наука, један начелник одељења, резултат су и његовог педагошког рада.

Близу 30 стручних радова објавио је у југословенским и иностраним стручним часописима, боравио је о свом трошку ради стручног усавршавања на очним клиникама у Одеси и Ахену. Упознао се са радом очних клиника у Атини, Софији, Будимпешти, Букурешту, Минхену, Мајнцу, Ротердаму и Амстердаму.

Говорио је на Европском конгресу офталмолога у Будимпешти, на Свегрчком конгресу офталмолога, на балканским конгресима у Софији, Солуну и Београду, члан је Балканске медицинске уније са седиштем у Букурешту.

Цењени стручњак, одређен је од стране Медицинског факултета у Београду за члана Комисије за стручни надзор очних одељења у СР Србији, члан је Комисије за доделу примаријата, члан је Управног одбора Офталмолошке секције Српског лекарског друштва, делегат је у Скупштини Удружења офталмолога Југославије.

Синдикална организација Медицинског центра бирала га је за делегата за Општинску синдикалну конференцију, члан је Радничког савета, сада је члан делегације друштавене делатности.

Богат животни пут од оног дана 1944. године када је, седамнаестогодишњак, свршени ученик VII разрада гимназије отишао у партизане, био политички делегат, сада је резервни војни старешина. Лекар који је посветио

своју активност људима - борећи се да им сачуја вид, да спречи последице, да колико то људске и лекарске моћи дозвољавају помогне да се сачува људско здравље.

Обавио је у својој лекарској пракси компликоване хируршке захвате на оку. Истовремено и стално указује на значај превентиве. Није никада било тешко примаријусу др Милошу Манићу да држи популарна предавања из своје стручне области, да поред објављивања радова у стручним часописима, пише популарно за широки круг читалаца и то објављује на страницама "Наше речи".

"... Ових октобарских дана стигло је још једно признање - Похвала града Лесковца за допринос у његовом развоју и постигнуте резултате рада".²

"Доктор Миша"

О Милошу Манићу, чији је живот испуњен радом, резултатима и хуманошћу у свакој прилици, објављено је више чланака у новинама, на радију и телевизији. У сваком од њих су истицане те његове особине и неспорни ауторитет лекара - специјалисте, стручњака - огталмолога од угледа и поштовања.

Неки од текстова већ су поменути, или наведени и цитирани. На овом месту уврстили смо чланак истакнутог новинара и писца, професора књижевности и дипломираног правника Данила Коцића, вишегодишњег дописника београдског дневног листа "Политика" из Лесковца и југа Републике Србије.

Чланак је објављен у броју од 20. јуна 1994. године, у рубрици "Треће доба". Текст носи наслов "*Људи и њихова дела*" и главни наслов "*Доктор Миша*". У поднаслову

² Чланак је потписан иницијалима В.Х. (Велимир - Вили Хубач, познати новинар и уредник листа "Наша реч" у Лесковцу)

стоји “Примаријус др Милош Манић некада је био једини очни лекар између Ниша и Скопља, а данас су његови ђаци расути широм наше земље и Европе”.

Ево тог чланка из “Политике”:

У граду на Ветерници довољно је рећи: Миша Манић! Сви ће вам, без изузетака, одговорити да је реч о примаријусу др Милошу Манићу, или још једноставније: доктор Миша!

За прим. др Мишу Манића се може слободно рећи да је својом појавом и радом обележио изузетно успешне деценије развоја и рада лесковачког здравства. Данас је - како помало у шали каже - “трећепозивац који није за старо гвожђе”.

О доктору Миши Манићу се може говорити и као о песничкој души или шармеру, али нам се чини да је ипак најреалније имати у виду оно што је понајпре целог свог радног века био: лекар Миша.

- Цео свој радни век провео сам у Лесковцу, а могао сам да бирам место које сам хтео. Остао сам овде, јер сам истински волео небо свога завичаја и због таквог опредељења се никада нисам покајао - започиње своју занимљиву исповест др Манић.

Први очни лекар после Другог светског рата између Ниша и Скопља, оснивач је Офталмолошке службе у Лесковцу, а његови ђаци су расејани по целој земљиној кугли - од Лесковца до Београда, Копра, Немачке...

еће доба 20 јун 1994. ПОЛИТИКА

ЉУДИ И ЊИХОВА ДЕЛА

Доктор Миша

Примаријус др Милош Манић некада је био једини очни лекар између Ниша и Скопља, а данас су његови ђаци расути широм наше земље и Европе

Лесковац, јун
У граду на Ветерници довољно је рећи: Миша Манић! Сви ће вам, без изузетака, одговорити да је реч о примаријусу др Милошу Манићу, или још једноставније: доктор Миши!

За прим. др Мишу Манића се може слободно рећи да је својом појавом и радом обележио изузетно успешне деценије развоја и рада лесковачког здравства. Данас је - како помало у шали каже - “трећепозивац који није за старо гвожђе”.

О др Миши Манићу се може говорити и као о песничкој души, или својевременом шармеру, али нам се чини да је ипак најреалније имати у виду оно што је понајпре целог свог радног века био: лекар Миша.

- Цео свој радни век провео сам у Лесковцу, а могао сам да бирам место које сам хтео. Остао сам овде, јер сам истински волео небо свога завичаја и због таквог опредељења се никада нисам покајао - започиње своју занимљиву исповест др Манић.

Први је очни лекар после Другог светског рата између Ниша и Скопља, оснивач је офталмолошке службе у Лесковцу, а његови ђаци су расејани по целој земљиној кугли - од Лес-

ковца до Београда, Копра, Немачке...

- Нисам се бавио политиком, никада нисам био члан партије. Имао сам сво-

Прим. др Милош Манић

је име и презиме у струци, којој сам посветио све своје идеале. Поносан сам на своју биографију и преферирам пут лекара - каријеру омиљени доктор Манић.

На крају овог разговора са др Манићем, који негира опереке дане, између осталог, употребљује читањем књига и “Политике”, свог омиљеног листа, питамо за поруку младим нарантајима, посебно колегама - лекарима:

- Будите пошteni према себи и другима и све ће доћи на своје место!

Даница Конић

- Нисам се бавио политиком, никада нисам био члан партије. Имао сам своје име и презиме у струци, којој сам посветио све своје идеале. Поносан сам на своју биографију и пређени пут лекара - казује доктор Манић.

На крају овог разговора са др Манићем, који пензионерске дане, између осталог, употпуњује читањем књига и "Политике", питамо за поруку младим нараштајима, посебно колегама - лекарима:

- Будите поштени према себи и другима и све ће доћи на своје место"!

Новоуређене њросѝорије

Средствима НИП-а (Национални инвестициони план), у оквиру реконструкције лесковачке Опште болнице, године 2008. обављена је и реконструкција Очног одељења. Из приземља зграде, пресељено је на осми спрат, који је реновирањем прилагођен потребама ове службе. Вредност реализованог пројекта је 250.000 евра у динарској валути.

"Одељење је смештено на површини од 607 квадратних метара. Садржи две специјалистичко-консултативне амбуланте, пет болесничких соба са укупно 20 постеља и оперативни блок са две операционе сале" - каже начелница Очног одељења др Весна Матић - Перуновић, специјалист - офталмолог.

"Једна од операционих сала намењена је за мале хируршке операције, типа pterigijuma, ateroma, halaciona итд, а друга је опремљена најсавременијим апаратима за ултразвучну операцију катаракте - донација Министарства здравља Републике Србије, као и операционим микроскопом и инструментаријумом за операције катаракте - донација фирме Bauch i Lomb,

заступник "Medilens" из Београда. Укупна вредност донације је око 35.000 евра.

У поступку опремања Очног одељења такође је помогао менаџмент Болнице на челу са директором, као и многи поштоваоци и пријатељи Очне службе" - наводи др Весна Матић - Перуновић.

На отварању новоуређених просторија Очног одељења, поред бројних гостију и званица, присуствовао је и примаријус др Милош Манић. Радо се одазвао пажњи и позиву организатора да учествује том свечаном чину. Обраћајући се присутнима, Манић је рекао да му "тренутак садашњи чини изузетну радост, коју својим бићем несебично дели са свима". Додао је да је почастиован позивом и да "осећа усхићење које траје". Потом је додао:

"Пресељењем из болничког приземља, Офталмолошка служба од данас ради у реновираним просторијама, наменски уређеним. Оваквим чином створени су услови за њен даљи развој, стручно напредовање, виши квалитет и афирмацију, на корист грађана - наших пацијената.

Прилика је да укратко потсетим на минуло време, на дане када је Офталмолошка служба у Лесковцу основана. Почетак њеног рада датира од 1. августа 1959. године. Дакле, у 2009. години навршава се пет деценија. Јубилеј достојан поштовања и поноса на протекло време и године ентузијазма и несебичног залагања, рада и увођења нових метода лечења очних болести" - рекао је Манић, обраћајући се присутнима.

Постом је говорио о условима у којима је радило Очно одељење, најпре у једној соби са 10 квадратних метара простора и врло скромном опремом и помагалима, до пресељења у нову болницу, набавке опреме, увођења нових хируршких и других метода лечења органа вида, кадровског, материјалног и стручног рада и афирмације Офталмолошке службе.

Видно узбуђен, своје излагање завршио је искреним честитањем и наглашеном жељом за даљи напредак и развој, за нове успехе у раду ове веома важне и значајне службе у Лесковцу.

Захвалница

Када је 17. новембр а 2009. године одржана свечаност поводом прославе једног века од усељења и отварања зграде лесковачке болнице, примаријус доктор Милош Манић је био један од почасних гостију. Организатори и домаћини указали су му достојанствену пажњу и заслужено поштовање. Тим више што је из плејаде најстаријих и најпознатијих лекара на овим просторима.

Том приликом уручена му је Захвалница установљена поводом јубиларне, 100. годишњице (зграда ондашње Среске болнице свечано је отворена и предата на коришћење 1. новембра 1909. године).

Изражавајући топлу захвалност на позиву да присуствује свечаности и пажњи којом је окружен, Манић је рекао да су “овакви јубилеји и сусрети лепа прилика да се присетимо свих оних личности које су уградиле себе, своје знање, умеће и љубав за добро човека и здравље народа на овим и ширим просторима”.

Додао је да ће “један век постојања болнице у нашем гараду остати упамћен по сјајним резултатима и успесима које је здравствена служба постигла на пољу ширења здравствене културе и здравствене заштите грађана.

“У тим садржајима”, достојних памћења и поноса, своје упечатљиво место има и специјалистичка Офталмолошка служба, која је ове (2009.) године навршила пет деценија свог постојања, рада и развоја”. - потсетио је Манић.

ОПШТА БОЛНИЦА
ЛЕСКОВАЦ
1909

Додељује

ЗАХВАЊНИЦУ

Прийм. др Милошу Манићу

за изузетан допринос у раду
установе

Лесковац
17.11.2009.

Директор

Списак

бивших и садашњих лекара Офталмолошке службе
Опште болнице у Лесковцу

1. Милош Манић
2. Анка Станојевић - Паовић (Београд)
3. Миодраг Митровић (Београд)
4. Миодраг Кулић (+)
5. Миодраг Здравковић (Немачка)
6. Мирко Здравковић (Копар)
7. Мирослав Коцић
8. Владимир Рајковић
9. Милић Станојевић
10. Љубинка Гавриловић - Пешић
11. Невена Јелић - Илић
12. Јовица Лазаревић
13. Ана Милићевић
14. Стаменко Љубенов
15. Јелица Станимировић
16. Весна Матић - Перуновић
17. Дејан Кулић
18. Вера Тасић (Ниш)
19. Сретен Стојиљковић (Земун)
20. Љубица Филиповић (Власотинце)
21. Мирјана Даскаловић (Власотинце)
22. Власта Здравковић (Лебане)

(Према стању из октобра 2009. год.)

Списак

бивших и садашњих сестара и техничара Офталмолошке службе Опште болнице у Лесковцу

Са вишом медицинском школом:

1. Бисерка Крстић
2. Јасмина Стојковић
3. Мирослава Петровић

Са средњом медицинском школом:

1. Деса Младеновић
2. Виолета Раденковић
3. Сања Поповић
4. Добринка Ђоковић
5. Силвана Стојковић
6. Весна Анђелковић
7. Оливера Тодоровић
8. Биљана Драшковић
9. Мирослав Стојиљковић
10. Лидија Ристић
11. Бојана Денчић
12. Душанка Тасић
13. Видосава Станковић
14. Трајка Стајић

Кабинет за ортоптику

Са Дефектолошким факултетом:

1. Елизабета Видосављевић

Са вишом медицинском школом:

1. Снежана Здравковић
2. Анђелка Сапунџић

Са средњом медицинском школом:

1. Снежана Цонић
- (Према стању из октобра 2009. год.)

БЛАГОДАРНОСТ

Изражавам њојлу људску благодарносћ лекарима - ѡрофесорима на медицинским факултетима у Београду и у Нишу и у друћим месћима, на ѡдрици коју су нам ѡружили у досадашњем раду и развоју Офћалмолошке службе у Лесковиу. Та ѡмоћ је немерљива и њоме су исказали своје

високосћручне и ећичке квалитетје.

Искрено захваљујем нашим лекарима са Очноћ одељења са којима сам нећовао ѡлодну сћручну сарадњу и добре колећијалне односе. Сћецијалистћичке исћије из офћалмолоћје ѡлаћали су уредно и са највишим оценама. Изћраћивали смо и урећивали савремену сћручну службу и заједно се радовали и ѡносили ѡсћићнућим резултатћима и усћесима.

Дужну захвалносћ ућућујем медицинским сесћрама и тетехничарима и свеколиком особљу са Очноћ одељења на часном односу ѡрема радним обавезама, савесном извршавању ѡсћављених задатћака и честћићосћи којом зраче и која их краси.

Исћина је да сви имају драћоцени удео у раду, развоју и афирмацији Офћалмолошке службе у Лесковиу. У то сам искрено и дубоко уверен.

Чићеница је да се величина, обим, значај и садржај рада и доћринсана мери увек и само оћсећом и количином, већ и ѡренућком када је, са колико воље, ѡреданосћи и начином на који је ѡружена.

Свакад и свуда.

Лесковац, јуни 2010. год.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'B. Veselinovic'.

П о г о в о р

МАГИЈА НАДАХНУЋА

Снови човекови, маколико нестварно звучали, опојно га надахњују, храбре и обogaћују. Његов су неодојиви пратилац и неугасла судбина. Свак је њима магично опседнут. Њиховом се лепотом спајају обале времена и простора.

Када се човек свим жаром укључи и смислом свог ума целовито преда делотворним токовима, снови постају празник узвишеног људског духа, огледало вере којој се посветио. Тада његово време не отиче у бездан, у празно и ништа.

Сваки човек на свој начин исписује и својим умећем ствара историју. Уграђује део себе у њене разуђене садржаје. Бележи домете свог постојања и трајања, аутискује неспутане тежње и неугаслу љубав, осветљава етичке вредности.

Бескрајни су човекови снови и безграничне његове жеље и надања. Дубоко веровање у њих и себе отвара пут ка изворима стварања и истине. Та истина, нераскидиво повезана нитима прошлог и садашњег, са гордошћу пулсира снагом створеног и животним трајањем.

Моћно уверен у своје идеје и снове, примаријус доктор Милош - Миша Манић није допустио да његово време неповратно отиче у бездан и тоне у бескрајно празно. Израженом духовном енергијом, чистотом воље и богатим знањем и искуством, усмеравао их је у хумани чин и узвисине.

Импонују светлином и надахнућем, доминирају опсегом и дометима.

Аутор

БИОГРАФСKE БЕЛЕШКЕ

Лекар и хуманиста Милош Манић, популарни Миша, како га најчешће и најрадије оловљавају његови бројни пријатељи и још бројнији пацијенти, кореном је из добро знане и цењене власотиначке лозе Манић. Рођен је 9. августа 1926. године у Лесковцу, од мајке Бранке и оца Благоја, адвоката, обоје пореклом из Власотинца, града виноградара.

Његове претке красило је поштење и марљивост, честитост и добро организован породични живот. Гајили су љубав према човеку, помагали сиромашне и увек се одазивали хуманитарним позивима.

Заједничко им је, како Власотинчани памте речи својих најстаријих, активан однос и непосредно учешће у пословима од заједничког, општег значаја и интереса. По томе је, на пример, упамћен честита старина Хаџи - Тома Манић, истакнути власотиначки добротвор, који се у 19. веку свесрдно залагао за просвећивање народа у власотиначком крају.

За велики допринос и стечене заслуге на ширењу писмености и образовања, Хаџи - Тома Манић, проглашен је за добротвора. То потврђују и пластично показују биране речи исписане изнад велике фотографије са његовим ликом. Текст гласи: Хаџи - Тома Манић, просветни добротвор и помагач народног просвећења.

У то време, у 19. и почетком 20. века, у нашем народу је било заступљено задужбинарство и добротворство. Тиме је, поред осталог, изражавана спремност за активно учешће у пословима од ширег, народног значаја и опште користи. Задужбинарство је типично за власотиначки, колико и за друге крајеве Србије.

Сам Хаџи - Тома Манић, који се изражавао кратко и језгровито, говорио је: "Не живи се сто година, а грех је умрети, а у животу ништа општем добру не допринети". У овој изреци, пословично значајној и снажној, садржане су племените поруке које имају шире оквире. Она на најбољи начин отсликава дубину Манићевог карактера и његов дух човека хуманисте.

У ужој и широј Манићевој фамилији добротворство је одувек присутно и та традиционална нит никада није прекинута. По томе су одувек цењени и поштовани.

Благоје Манић, отац Милошев, рођени је Власотинчанин, потомак већ поменутог хаџије Томе Манића. Благоје је познати лесковачки адвокат између два светска рата, као и у годинама после Другог светског рата. Цео свој радни век провео је у Лесковцу. Адвокатуром се врло успешно бавио дуже од 40 година. После ослобођења од фашизма, 1944. године, биран је за председника Окружног одбора Јединственог народноослободилачког фронта (ЈНОФ). Био је надарени правник и духовита особа, шармантан саговорник и радо виђен човек међу пријатељима.

Адвокат Благоје познат и по томе што је многе сиромашне грађане бесплатно заступао пред судом, или је беспомоћне и угрожене помагао на други начин. Живео је дуже од осам деценија и оставио светле људске трагове.

Благојевом стазом добротворства и хуманости, разборито и укорак је ишла његова животна сапутница, супруга Бранка. И она је пореклом Власотинчанка, из имућне и многољудне фамилије Поповић, такође познате по свом човекољубљу.

Благоје је учио основну школу у Власотинцу, а гимназијско образовање стекао је у Лесковцу, пошто у

то време у граду на Власини није постојала гимназија. Дипломирао је права на Београдском универзитету и био међу првим правницима у свом крају. Још у току студија определио се за адвокатуру. Зато се непосредно после стицања високошколске дипломе вратио у свој завичај и отворио адвокатску канцеларију. Међутим, посао адвоката је био врло скроман и од тога није могао да издржава породицу. Зато је своју адвокатску канцеларију преселио у Лесковац.

Са супругом Бранком, вредном и прилежном домаћицом и изнад свега брижном и честитом мајком, изродили су четворо деце. Прва је на свет дошла Љубинка. Рођена је 1922. године. Потом се 1924. родио Велибор. Милош - Миша је треће њихово дете. Рођен је 1926. године. Манићеви су 1933. добили четврто дете. Гаврила, популарног Гацу.

Породица Манић чврсто је везана за Лесковац, али и за Власотинце. Одана је и једном и другом граду и у оба је свакад радо виђена и цењена са свом људском топлином и присношћу.

Манићеви су, изузетну пажњу поклањали васпитању и образовању своје деце, као и вођењу домаћинства. Наравно, највећи терет преузела је на себе мајка породице, виспрена, праведна и ауторитативна Бранка. Отац Благоје прихватио се осталих породичних послова и обавеза, али не на терет бриге о деци, њиховом васпитању и образовању. Деца су му, како је често говорио, увек у првом плану, његова основна брига и обавеза, његов циљ и смисао.

После породичне, адвокатура је била друга љубав којој се предавао свим својим бићем. Увек је био на страни правде, упорно и усрдно залагао за праведност, чистоту и истину.

У свом дугогодишњем послу адвоката имао је “гомиле предмета” разнородних по садржају, сложености и тежини. Сваком “случају” је, без обзира на било какве околности, прилазио са свом озбиљношћу, наглашеном пажњом, стручношћу и искуством правника и адвоката од имена и угледа.

Деца Манићевих одрастала су и стасавала у крилу здраве породице. У време њиховог детињства и дечаштва, међутим, нарастала је светска економска криза, која се обрушавала на свет. Убрзо је букнуо Други светски рат и свом жестином и страхотом заплуснуо народе, остављајући пустош, људска страдања и патње и последице застрашујућих размера. мада у тешким ратним условима и неизвесној атмосфери створеној окупацијом земље, Манићеви су наставили започето школовање.

Најстарије дете, Љубинка, са завидним успехом је завршила студије медицине на Медицинском факултету у Београду и у послератним годинама била међу првим лекаrimа у власотиначком крају. Свим срцем се предала свом животном позиву. Било је мало лекара, а много пацијената који су тражили лекарску помоћ. Када је специјализирала педијатрију и поново вратила у Власотинце, чекао је још већи посао, веће обавезе према малим пацијентима. У раду са њима потврђивала је своје човекољубље и пуни смисао лекарске етике.

Њен супруг, Мирослав Колашиновић, врстан власотиначки ветеринар, такође је био један од ретких стручњака у својој струци у том делу земље. Поштован и цењен, радио је на заштити и лечењу стоке, унапређењу сточарства и афирмацији ветеринарске медицине.

После дугогодишњег рада у Власотинцу, породица Колашиновић се преселила у Ниш и у новој средини наставила успешан рад. Имају две кћерке, професора Милку и нешто млађу Бранку.

Велибор Манић је, такође, стекао високо стручно образовање. Завршио је Ветеринарски факултет Универзитета у Београду. За време Другог светског рата две године је провео у немачком заточеништву. Био је логораш у логору смрти, злогласном Маутхаузену. Када се, после рата, вратио у домовину, био је кост и кожа, имао је само 32 килограма телесне тежине.

Велибор је био веома успешан у свом послу. Позив ветеринара обављао је на најбољи начин. Пензионисан је у звању републичког инспектора. Радио је у Ветеринарском инспекторату Републике Србије у Београду. Био је врстан стручњак и драг човек. Велиборов живот се изненада угасио 2002. године.

До краја живота носио је дубоке трагове свеколике беде и бола логорског живота, последице суровости и хировитости стражара, охолих мучитеља који су се аветно односили према заточеницима. После слома фашизма, Велибор се вратио у домовину. Брак је засновао са Душанком, дипломираним економистом.

Гаврило Манић, познатији међу пријатељима именом Гаца, исто тако је стекао високо образовање. Завршио је Правни факултет у Београду. Определио се за адвокатуру и са успехом наставио очево занимање. Имао је у Лесковцу адвокатску канцеларију и свој посао обављао на високом професионалном нивоу. Био је уважаван међу грађанима и цењен у круговима адвоката и судија. Умро је 2009. године.

Са супругом Радмилом, из лесковачке породице Тасић, стекли су два сина. На велику жалост, млађи син, Филип, је врло млад отишао у вечност. Старији син, Велибор, завршио је студије медицине. Запослен је у лесковачкој Општој болници, у Служби кућног лечења. Радмила, супруга Гаце Манића, је са завршеном вишом школом. Пензију је стекла као службеница у органима управе.

Милош - Миша Манић свом бистрином се сећа свог детињства и, како каже, свих “година у кратким панталонама”. Навиру му сећања, сустижу се и оживљавају наталожено време, протекле године и “свега шта се и како се догодило, шта је и како било”.

Преплићу се дешавања из минулих деценија и на светло поново излазе слике толико свеже и живе као да се јуче догодило”. Зато Миша са осећањем притајене сете, више за себе, каже: “Их, бре, како време брзо пролази”. А то “далеко време” се заиста дубоко усекло у његово памћење. Осенчано је незаборавом, уоквирено памћењем које траје.

Пажљиво листајући време иза себе и протутњале године, које су тако брзо ишчилеле “као да су ветром однете”, Миша Манић потсећа да је још од малих ногу заволео књигу. О томе усхићено говори, додајући да је њихов дом био препознатљив по одабраним књигама наших и страних аутора. Та пристојно и пажљиво уређена кућна библиотека била је доступна и осталој деци породице Манић, као и њиховим вршњацима са којима су друговали.

“Наш отац је био велики поклоник добре књиге и поштовалац литерарног стваралаштва. Куповао је и доносио нам на поклон разне књиге, водећи рачуна о нашем узрасту и наклоности. Упућивао нас је у свет литературе и развијао љубав према књизи и читању, према лепој књижевности и писаној речи. У томе је увек имао велику подршку наше мајке Бранке - каже Миша, извлачећи детаље из мозаика “оног” времена.

Упечатљива су и сећања на одласке у породични виноград. Налазио се на најлепшем месту у пространом власотиначком виногорју. Рађао је најбоље, најслађе грозђе. Памти редове чокота окићене у јесен великим гроздовима са крупним белим и ружичасто црвеним зрневљем.

Његов деда по очевој линији неговао је само одабране сорте винове лозе и по томе предњачио у Власотинцу и читавом крају. Винарској задрузи у Власотинцу испоручивао је вишетонске количине доброг винског грозђа. У његовом подруму, у великим бачвама и бурадима, сазревала су изврсна вина чијим се квалитетом и укусом с правом поносио. Био је један од водећих произвођача вина и винарских трговаца.

Деда Мишин по мајчиној линији такође је имао велики виноград са одабраним врстама лозе и подрум “до врха пун” добрим вином.

За Мишу, као и сву власотиначку децу, одлазак у виноград представљао је велику радост и неизбрисиво задовољство. Побрђе под виновом лозом наткриљује Власотинце, град утонуо у цвеће и зеленило. Са тих питорексних простора и видика пружа се широк поглед на шумовите пределе, или се очи упуте ка котлини коју у благом луку сече Власина, хитајући Јужној Морави.

“Виногорјем вијугају мреже узаних земљаних путева и утабаних стаза. Ми, млађарија, најрадије смо одлазили у виноград када сазру трешње и вишње, или брескве и крушке, а понајвише када “стигне грозђе” и замирише тамјаника. Тако све до гроздобера, а гроздобер је светиња и славље за виноградаре у читавом власотиначком крају.

Винограде тада преплаве берачи, стари и млади. Дан прође уз шале, досетке и доскочице. И разлегну песме, а колоне сточних запрега, претоварених тек убраним грозђем, шкрипом точкова крећу на истовар пут кућних подрума, или откупног центра Винарске задруге” - надахнуто каже Манић.

У наставку приче, додаје: “Ове идиличне слике из мозаика раног детињства и дечаштва искрсну ми пред очима увек када се у мислима вратим у те године и време

без повратка, или када боравим у Власотинцу и о томе поведе реч у сусрету са пријатељима. У свежем сећању су ми наивни несташлуци заједнички за децу тог узраста, безазлене шале, друговање са вршњацима, игре којима смо се целодневно предавали”. - после краткотрајне паузе настави казивање: “Највише смо волели игру лоптом. Јурили смо босоноги за њом, знојави и весели. Радовали се победи, али и туговали због изгубљене утакмице. Пошто нисмо имали праву фудбалску лопту, правили смо крпењачу. За ту намену незаменљива је била чарапа од дебљег предива. Пунили смо је вуном, или уситњеним старим крпама, па оба краја завежемо канапом и крпењача је готова за игру “на два гола”.

Лепоту живота и одрастање, ђачке дане и снове невиног детињства безобзирно је нарушио и нагло прекинуо Други светски рат и окупација земље трагичне 1941. године. Угрожени су људски животи и голи човеков опстанак. Увукло се неспокојство и овладала неизвесност. Средњошколац Милош Манић, свршени ученик седмог разреда лесковачке Гимназије, са групом својих вршњака, ступио је у НОР 1944. године и у својој јединици изабран за политичког делегата. Рат је још беснео.

Када су 6. септембра 1944. године савезнички авиони “летеће тврђаве” - сручили на Лесковац стотине и стотине тона бомби и град претворили у дим, пепео и рушевине, страдала је и породична кућа Манићевих. Пошто је вишечлана породица остала без крова над главом, Благоје је супругу Бранку са децом послао у Власотинце, а он је живео у подруму породичне куће.

Милош Манић је са својом јединицом на фронту дочекао слом фашизма и ослобођење земље од окупатора. Пошто је рат завршен, старешине су му понудиле да остане у редовима војске као активни официр, уз

напомену да ће га са групом одабраних бораца упутити у официрску школу у Русији.

Понуда га је пријатно изненадила и обрадовала, али је захвалио са образложењем да је одлучио да настави гимназијско школовање. Тако је и поступио.

Стекавши диплому о положеној великој матури у гимназији у Лесковцу, уписао је редовне студије на Медицинском факултету Универзитета у Београду. Била је то једна од сјајних поратних генерација медицинара, потоњих врсних лекара и прегалаца.

Манић је дипломирао 1954. и већ 20. августа исте године засновао радни однос у Општој болници у Лесковцу. Био је лекар - стажиста. Латио се високохуманог посла, пун младалачке енергије и неспутаног елана, испуњен мотивима свог позива, жељом и спремношћу да помогне човеку коме је нарушено здравље. Тада је имао пуних 28 година живота...

Специјалистички испит из офталмологије положио је са одличним успехом маја 1959. године, пред комисијом наших најауторитативнијих лекара за болести ока на Очној клиници Медицинског факултета у Београду. Вративши се у Лесковац, прихватио се пионирског посла и одговорног задатка оснивања Специјалистичке очне амбуланте. Она је почела са радом 1. августа 1959. године. Први је офталмолог на југу Србије, на простору од Ниша до Скопља. Више година био је једини специјалиста за болести ока у овом делу земље.

Академско звање примаријуса стекао је 1970. године и први је међу офталмолозима у Србији, ван Београда, са таквим статусом. Надлежној Републичкој комисији Србије за доделу звања примаријуса, Манић је уредно упутио сва потребна документа 22. априла 1970. године, поткрепљена одговарајућим прилозима о испуњавању услова и критеријума из Закона о здравственој заштити

и здравственој служби. Међу њима мишљење и оцену стручног колегијума Медицинског центра у Лесковцу о испуњавању услова за стицање академског звања примерус, штампане стручне радове у медицинским часописима, стручну биографију и друге материјале предвиђене законском регулативом.

У образложењу стручног колегијума Медицинског центра наводи се, уз остало, да је Манић одржао бројна популарно - стручна предавања у Лесковцу и у околним насељеним местима, затим на курсевима хитне медицинске помоћи, курсевима за здравствено васпитање и просвећивање сеоске женске омладине и у другим поводима и приликама.

Подвлачи се да је оснивач и начелник Офталмолошке службе и Очног одељења са очном амбулантом и картотеком. Обучио је медицинске сестре за одређене уско стручне послове и задатке у тој служби...

У периоду од 1959. до априла 1970. године (када је поднет захтев за стицање звања примаријус) обавезни лекарски стаж на том одељењу завршило је 116 лекара из Лесковца, Врања, Владичиног Хана, Пирота, Лебана, Власотинца и других места у овом делу земље.

“Осим предавања у Средњој медицинској школи у Лесковцу и стручне обуке ученика и ученица на Очном одељењу, Манић је на стручним састанцима лесковачке Подружнице Српског лекарског друштва, у наведеном временском периоду, одржао 10 предавања. Поднео је четири реферата на стручним скуповима ван Лесковца, одржао три предавања на катедри Народног универзитета, бесплатно обавио систематски преглед свих слепих лица и дијабетичара на подручју бившег среза Лесковац” - стоји у образложењу са састанка стручног колегијума Медицинског центра.

Такође, присуствовао је стручним скуповима Офталмолошке секције Србије у Београду и у другим местима у земљи, затим на конгресима и симпозијумима у Београду, Лесковцу, Соколцу код Сарајева, Нишу, Нишкој бањи... Учесник је на конгресима и симпозијумима офталмолога у Бриселу, Амстердаму, Истанбулу. У циљу стручног уздизања боравио је на очним клиникама у Београду, Одеси, Минхену, Букурешту, Ротердаму. Објавио је, или је примљено за штампање, шест његових стручних радова из области офталмологије...

У закључку образложења истиче се да је Манић “врло активан и на другим пољима рада од ширег значаја. За све те године Служба офталмологије у Лесковцу, на чијем се челу налази од њеног оснивања, проглашавана је од стране стручне лекарске комисије Србије за надзор најуспешнијом у Републици”. - подвлачи се у ширем образложењу стручног колегијума Медицинског центра у Лесковцу.

Године 1991. Манић је отишао у заслужену пензију. Офталмолошком службом руководио је и био њен начелник од 1959. до 1990. године, или дуже од три деценије, што је достојно свеколике пажње и искреног признања.

После пензионисања није се пасивизирао. Наставио је да ради, преносећи своје богато знање и наталожено искуство на млађе. Цењеном стручњаку, виталном и инвентивном, иако ван сталног радног односа, свакодневно се обраћају пацијенти, тражећи његову помоћ, савет, мишљење, или препоруку.

Зато се за њега с правом може рећи да је један од ретких лекара у Србији са најдужом лекарском праксом. Она непрекидно траје од далеке 1954. године. Траје и у јубиларној 2009. години, када је Офталмолошка служба у Лесковцу навршила пет деценија од свог оснивања.

Дакле, пуних 50 година хуманог и успешног рада на корист и добробит грађана.

* * *

Са Емилијом Тасић, дипломираним хемијским инжењером - технологом, Милош Манић је 1962. године склопио брак и засновао породицу. Обоје су се, већ на самом почетку заједничког живота, определили да остану у Лесковцу и свој рад, знање и стручност ставе у службу завичаја. Тако су и поступили, градећи радну каријеру у овој средини.

Емилија Манић

Емилија је рођена 1. маја 1939. године у Лесковцу. Потиче из породице Тасић, познате по поштењу и честитости. Њен отац, Љубомир Тасић, пореклом је из Владичиног Хана. Завршио је Правни факултет у Београду. Пуне четири деценије провео је у правосуђу у Лесковцу. Мајка Емилијина, Константина Олде рођена је у Крушеву у Македонији. Живела је и школовала се у Битољу, у “оно” време седишту страних дипломатских мисија.

Часлав Тасић, брат Емилијин, рођен је 1936. године у Лесковцу. Са одличним успехом завршио је основну и средњу школу у родном граду и био најбољи међу ученицима у својој генерацији. Студије медицине на Медицинском факултету у Београду, завршио је са високим просеком оцена. Специјализирао је инфективне болести и читав свој радни век провео је у Лесковцу. Пензију је стекао 1991. године.

Емилија је била изузетно разборита и пријатна особа, тихе и благе нарави, својствене њој и њеном особено топлом карактеру, са радним навикама стеченим још у раном детињству и потврђеном у потоњим годинама живота. Отворена и искрена, добронамерна и поуздана, настојала је да свакоме помогне колико уме и може. За свакога је имала осмех и људско разумевање. По томе је упамћена. Упамћена је и по широком кругу особа са којима се дружила, или су је окружавале у суседству, школи, на студијама, на радном месту и у свакој другој средини у којој је боравила.

Основну школу, у коју је пошла годину дана раније него што је уобичајено, завршила је са одличним успехом. У сведочанствима њеним блистале су све саме петице, без иједне мање оцене. Стога је истицана за пример од стране својих учитеља и наставника.

Гимназијско школовање исто тако је заврила са бриљантним успехом. Била је најбоља и најуспешнија ученица у својој генерацији. Упоредо је, такође са одличним успехом, завршила Музичку школу у Лесковцу - отсек виолина и имала бројне наступе на концертима које је школа организовала, на свечаностима поводом државних празника и у другим приликама.

Свирала је прву виолину и била незаменљива. Са оркестром је гостовала у Нишу, Врању, Зајечару, Приштини и у другим местима. Са симфонијским саставом, чији је члан био и Емилијин брат Часлав Тасић, осим у поменутим местима, редовно је наступала у Народном позоришту у Лесковцу поводом Дана ослобођења града и у сличним свечаним поводима. Исто тако је имала соло нумере. Осим музике, поље њеног интересовања било је сликарство коме се предавала у часовима одмора. Са запаженим успехом је сликала пејзаже и портрете, обогаћујући своје духовне садржаје и вредности.

После успешног гимназијског образовања, уписала је студије хемије на Београдском универзитету. Амбициозна и са радним навикама, пре рока је завршила студије, стекавши факултетску диплому са непуне 22 године живота. За све време студија, које су редовно трајале пет година, била је у групи најбољих и најуспешнијих. Истицала се знањем и високим просеком оцена. Никада се није догодило да изађе на испит неспремна, или недовољно спремна, већ потпуно сигурна у себе и успех, уверена да је градиво у целости савладала.

Непосредно пошто је дипломирала, понуђено јој је од стране појединих предметних професора да остане на факултету и заснује радни однос, уз даље академско образовање. Уследиле су тих дана и друге примамљиве

понуде, али их није прихватила. Вратила се у свој град, свој Лесковац који је у то време приступио реализацији значајних развојних програма у области хемијске индустрије, посебно у сектору козметике и фармације.

Прво радно место добила је у Вунарском институту који је уживао врло висок углед у земљи и ван њених граница. Поверени су јој послови из њене уже специјалности и била у екипи која је радила на новим програмима у складу са развојним концептом Института. Касније је прешла у фабрику козметике “Невена”, на радном месту шефа развојне службе. То је време када је “Невена” израстала у крупног и врло значајног произвођача козметичких средстава, стицала афирмацију и освајала нова тржишта пласирајући производе из свог богатог програма.

Стручна служба, на чијем је челу била Емилија, постала је нераздвојни део развоја, економског јачања и тржишног снажења лесковачке фабрике “Невена”, проширења и обогаћивања колекција новим производима и освајања домаћих и страних купаца. Производња је расла, обнављани су постојећи и отворани нови погони. Укратко, предузеће је све снажније крчило свој пут у привредном миљеу Лесковца и на ширим просторима. У томе је сектор развоја имао незаменљиво место, задатак, улогу и поверење. Емилијино знање, стручност и познавање света козметике дошло је до пуног изражаја и потврђено успехом.

Успостављена је примерна и обострано корисна пословна сарадња са развојним и научним институцијама у земљи и иностранству и традиционално познатим козметичким кућама. Најдаље се отишло у погледу пословне сарадње са фирмом “Ив Роше” у Француској, једне од најпознатијих и врло цењених светских “кућа лепоте”. Благодарећи тој сарадњи, лесковачка “Невена”

је своју колекцију декоративне козметике употпунила и обогатила препаратима према рецептима ове француске фирме.

У циљу бољег упознавања са најновијим токовима и актуелним тенденцијама у области козметике, Емилија је била пословни гост у афирмисаним козметичким фабрикама у Швајцарској, Енглеској и у још неким земљама. Са истом знатижељом и циљем дуже време је боравила у хемијској индустрији “Илирија” у Љубљани (Словенија). Успоставила је добру и плодотворну професионалну сарадњу са одговарајућим институцијама у Београду. У самој фабрици “Невена” на располагању, поред осталог, били су јој најпознатији стручни часописи из области козметике, стручна и друга литература.

По својим стручним квалитетима, својим знањем и способношћу, радом и постигнутим резултатима, била је изузетно цењена и високо уважавана у колективу. Међу колегама је уживала углед и поштовање. Зато није ни необично, нити неочекивано што су јој поједине познате домаће фабрике козметике нудиле примамљиве услове да пређе на рад код њих. Све позиве и понуде је одбила и предавала се професионалним, стручним и развојним изазовима у “Невени” у чијој је стручној служби била неспорни ауторитет. За њу је фабрика била други дом и радна инспирација.

За свој рад и немерљив допринос у развоју фабрике и увођења нових производних програма и палета козметике, стекла је престижне награде, плакете, захвалнице и друга признања и одличја. Таква признања, осим из “Невене”, дошла су и из других средина које су цениле Емилијин професионални рад.

Веселе природе, увек са типичним осмехом, својствен њој, Емилија је пленила својом изразитом скромношћу, наглашеном једноставношћу и топлом

присношћу у опхођењу са саговорницима. Часове слободног времена проводила је уз добре филмове домаћих и страних продуцената, или уз одабрану музику. Радо је друговала са бисерима лепе књижевности, са књигама наших и светских аутора и била редовни посетилац ликовних изложби у родном граду.

Емилија је волела да путује и као туриста била је у прилици да непосредно упозна друге земље и народе, њихову традицију, обичаје, културу и историју. Са супругом Мишом посетила је многе европске земље и боравила у најпознатијим и најзначајнијим градовима и туристичким центрима Старог континента.

Из живота је рано отишла. Угасила се изненада 1989. године.

* * *

Манићеви су у браку добили две кћери - Сању (1963.) и Ивану (1966. године). Обе су стекле факултетско образовање. Заједничко им је љубав према музици и другим духовним вредностима, љубав и разумевање према човеку и људским квалитетима.

Сања

Сања је основну и средњу школу (гимназију) завршила у Лесковцу. За све време школовања истицала се скромношћу, успехом и владањем. Била је примерна ученица, уредно обављајући своје домаће и ђачке обавезе, уз наглашену дружељубивост.

Упоредо је, такође са запаженим успехом, похађала Музичку школу у родном граду, отсек клавир и наступала на концертима

и приредбама у организацији школске управе, на такмичењима музичке омладине, свечаностима и у сличним приликама.

Сања и Пол Бемелман

Мајкл, Емилија и Стефан на дочеку Нове 2000. године

Завршила је Фармацеутски факултет Београдског универзитета, стекави диплому магистра фармације. Поред матерњег, течно говори енглески и холандски језик. Удата је и живи и ради у Холандији. Њен супруг, Пол Бемелман, је дипломирани инжењер и веома цењен стручњак. Живе у холандском граду Лисеу.

Имају троје деце: Мајкла, Емилију и Стефана. За време летњих ферија, заједно са родитељима, долазе у Лесковац, Најдуже и најрадије бораве у Манастиришту код Власотинца, у Манићевој викендици, која се налази крај реке Власине, једне од најчистијих у земљи.

Ивана

Ивана је, као и њена сестра Сања, основну и средњу школу (гимназију) са високим завршила у Лесковцу. После стицања гимназијске дипломе, уписала је студије страних језика на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Дипломирала је енглески и италијански језик и поседује факултетске дипломе понаособ за оба језика.

Поред матерњег, говори течно енглески, италијански, француски и холандски језик. Стога се за њу може рећи да је полиглота у правом значењу те речи. Стручно академско образовање и усавршавање је наставила и спрема докторат из енглеског језика.

Ивана је за време боравка у Београду, после завршених студија, са запаженим успехом и професионалношћу радила као преводилац страних филмова и серија уврштених у програм појединих домаћих

телевизијских кућа. Од 2001. године живи у Холандији, где ради у својству званичног, службеног преводиоца. У служби је при Мисији Уједињених нација у Хагу. Благодарећи радним способностима и изванредном познавању страних језика, поверено јој је руковођење једним сектором при поменутој мисији УН.

М. Манић са кћерком Иваном

Слободне дане и летњи одмор Ивана радо проводи у завичају, понајвише у Лесковцу и Власотинцу, где има велики број родбине и пријатеља из детињства, ђачких и студентских времена. Носталгичан и најупечатљивији јој је боравак међу ближњима.

Из породичног албума: деца Бранке и Благоја Манића - лево снимак из 1927, десно снимак са обележавања празника Врбице у Власотинцу, 1930. године

Из породичног албума: снимак из 1982. године, са сусрета матураната лесковачке Гимназије - Манић, други с лева у доњем реду

АУТОР

Властимир Вељковић (1934.), Суково (Пирот), новинар. Завршио Вишу педагошку школу у Нишу и Филозофски факултет у Скопљу. Живи у Лесковцу.

Вишегодишњи дописник дневног листа “Борба” и Новинске агенције “Танјуг”.

Бави се публицистичко - литерарним радом. Прилоге објављује у листовима и часописима за књижевност, уметност и културу.

Добитник Медаље за изванредне заслуге у развоју Лесковца, Ордена рада, Плакете ЈНА, Златне значке Културно - просветне заједнице Србије и Савеза резервних војних старшина Југославије, диплома, плакета и захвалница

Издавач
FILEKS - Лесковац

РУКОВЕТ
о примаријусу доктору Милошу Манићу
Властимир Вељковић

Уредник
Проф. Ивана Манић

Стручни консултант
Др Часлав Тасић

Лектор и коректор
Аутор

Слог и прелом
Горан Јовић

Тираж
300 примерака

Штампа
FILEKS - Лесковац
016 260 649
fileks016@yahoo.com

Народна библиотека
'Десанка Максимовић'

З 61

ВЕЉКОВИЋ В.

Руковѐт

300001015

COBISS o

Власотинце

9 788685 341984